

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 419586 - PREZIOA: 10 PEZETA

MUSIKAKO PEDAGOGIAZ IKASTALDIA DONOSTIAN Pertsonaren heziketa osoaren alde

Urriaren 6tik abenduaren 17ra, Donostiako «Peñaflorida» institutoan, Musikako Pedagogiaz ikastaldi bat izango da. Hau bigarren mailakoa da; lehenengoa iaz toki berean eta aurtengo udan Loiolan eman da.

Ikastaldi hauk Gipuzkoako Diputazioak eratzen ditu eta «Real Sociedad Vascongada de Amigos del País»-ek zuzentzen. Musikako pedagogiakoaz gainera, beste ikastaldi batzu ere eratzen dituzte erakunde hauek: abestaldean zuzendaritza, txistua, euskal dantzak eta kitarra.

Pedagogiako ikastaldian ematen diren gaiak hauk dira: gorputzaren espresioa (expresión dinámica), abesti eta ereskinen teknikak, txilibitua —Esther López Irurtia eta Guadalupe Díaz García— eta txistua —Jabier Hernández Arsuaga eta Martín Rodríguez Mirandak—. Don Jose M.ª Zapiain da guztien zuzendaria. Programak dioenez, ikastaldi hau, haur eta gaztetxoek irakasleentzat (eskola-aurre, E.G.B., batxiller, udalekuekako arduradunentzat bereziki egokitua dago.

Gorputzaren espresioa ematen duten irakasleak María Castello eta Angel Marco dira. Honek esperientzia haundia du gai honetan, antzerkiko talde esperimentaletan, giñolean eta «ANEXA» balletan aritua baita. Berak esango digu gorputzaren espresioa delako hau zer den:

—Gizonok, beste gaitasun batzuen artean, gure sentipenak adierazteko, hau da, espresibitatea, dugu, era desberdinetan agertzen dena: musikan, pinturan, literaturan... eta baita gorputzaren bitartez ere.

Egungo heziketan ez zaio honi duen garrantzirik ematen. Ez hori bakarrik, zapaldu egiten da gainera. Honek ondoren latzak dakartzi alderdi batetik, gizonaren aberastasunetarik bat, sentimeno, mugatzen delako; bestetik, gorputza ez lantzeak. haurrengan zenbait arazo sortzen duelako: ezker-eskubia ez bereiztea, ekilibriorik ez gorde ahal izatea, eta abar.

Akats hauk, gorputzak eta burok elkarrekin duten loturagatik, mila erataraz azaltzen dira: irakurtzen eta idazten ikasteko oztopoak, hitz-ebakitzeko (abotsa artikulatzeko) zailtasunak... eta beste maila batetan, komunikatu ezina, moztasuna eta abar. Ez dago esan beharrik, txikitik agertzen diren arazo hauk, bizitza osoan uzten dutela beren zibilua.

Horregatik, heziketa oso batetarako, behar beharrezkoa da pertsonaren gaitasun hauk lantzea, gorputzatik hasita.

—Hortan bat gatoz. Baina zuen ikastaldia pertsona larrirentzat da;

hauen sentimena eta gaitasun horik haurrenak baino zapalduagoak izango dira derrigorrez. Nola lortzen duzue haurrak gai hauetan hezitzeko pertsona larriak prestatzea?

—Egia da pertsona larriok, eman zaigun heziketarik, zapalduagoak ditugula gehienetan gaitasun horik. Baina orain arte izan dudak esperientziarik, errepresio hori gainditzeko pauso haundiak ematen direla esan diezazuket, eta hezitzaileen aldetik hori askotan nahikoa da beren haurrei erakus diezaieten.

Gurekin ikastaldia egin zuen irakasle batek esaten zidan hau:

NON ZER

Berriro ere
txinpantzeari buruz

Larresoro 3 gn.

Hego-Europa
krisiaren aurrean

Ansola 5 gn.

Donostiako XXIII
Zine Festibala

Lete 6-7 gn.

Industri Poligonoak
Amaitermin . . 8 gn.

rrak honela landuaz, beroriek inoiz iritsi ez duen bezalako espresibitatea maila lortzen dutela.

—Esan diezazukete nola den zure saioetako bat.

—Adibidez hauxe. Lehendabizi giro bat sortu behar duzu, esate batetarako itsas-ertza. Taldeko guztiak lurrean eserita eta eskutik edo sorbaldatik helduta gaude, batasun sentipen bat izateko. Ekintza bat kontatzen hasten zara eta taldekoei parte har arazten diezu, berak sentitzen dutena adieraz dezaten keinuen bidez, abotsaren bidez... Irtsi beharrek beste maila bat hitza erabiltzea da, baina hau da zailena.

MUSIKA

Gorputzaren espresioak musikan du bere osagarria. Ikastaldi honetan abesti eta ereskinen teknikak Milagros Agirre eta Murtxe Iglesiasek erakutsiko dituzte. Hau, Guridirekin ikasi ta gero, Madrideko «Escuela Superior de Música» delakoan ikasle izan zen eta ondoren irakasle. Orain «Santo Tomas» lizeoan erakusten du. Berak erabiltzen duen metodoaren berri emango digu.

—Guk darabilkigun metodoa Ward anderearena da. Honek ikusi zuen katolikoen artean —lehen bera protestantea zen— herriak ez zuela liturgian parterik hartzen; horregatik sortu zuen metodo hau, musika erraz irakatsi ahal izateko. Bere oinarriak hiru dira: zailtasunak banatzea (haurrari ez zaio inoiz agertu behar batera bi gauza ezezagun); eza-gunetik ezezagunera joatea eta haurra, berez, gauzez ohartzea. Oinarri hau kontuan harturik musikagai guztiak, piskanaka piskanaka, irakasten dira: ritmoa, doina, pentagrama...

—Metodo honen bitartez, zein mailata iristen dira haurrak musikan?

—Sei urtekoekin hasten gara eta E.G.B.ko zortzigarrenera iristen —hamahiru urte— abots desberdinetara kantatzeko gai dira, txilibitua jotzen badakite, orkestako ereskinak eta musika motak ezagutzen dituzte, musikaren historia ikasten dute...

Baina hau dena hutsa litzateke, heziketa oso baten barrenean emango ez balitz. Hemen oso atzeratuak gaude gai honetan; ez zaio garrantzirik ematen musika irakasteari, ez espezialidade bezala, edonor osatzeko gai bezala baizik. Beste herrialde batzuetan, Alemanian eta Hungarian adibidez, haurren heziketan lehenengo etapa gorputzaren espresioa, ritmoa, musika eta horrelakoak irakasteko da. Badituzte horretarako metodo egokiak: Alemanian Orff deritzana, hizkuntzaren doina jarraitzen duena, eta Hungarian Kodaly, folkloreak errotua.

—Zuek kanpoko metodo bat darabilzue...

—Egia da. Ahal dena egiten dugu metodo hori gure izateari egokitzeko, haurrei euskal folklore kantak irakatsiz; baina beharrezkoa litzateke gure musikan errotutako metodo bat egitea. Jabier Hernandez Arsuaga txistuaren bidez ari da lan honetan.

Irakasle talde honen asmoa musika lantzeko toki bat sortzea da, bertan musika ikasi, aztertu eta entzun ahal izateko. Ekintza hau beste arte lanetara ere zabalduko litzateke. Horretarako lehenengo pausoa eman da: laster izango dute gela bat Diputazioako etxean.

Asmoa bete dadila.

Elixabete Garmendia

Juanito Larrinaga txistulariarekin

Joan zen igandean, hilaren 28an, Euskal Herriko Txistularien Batzarre Nagusia eratze-koa zen Arraten.

Txistulari Egun hau aukeratua izan zen gainera, Juanito Larrinagari omenaldia eskaintzeko, bere txistularitzako berrogeita hamar urte betetzean.

Juanitoren izena dabil guztion ezpainetan.

—Juanito, zurekin egon behar dot!

—Nigaz? Zer ba?

—Ene ba, famosua egin zara-ta...

—Ez, egun hau ez da famaren gauza, urteena baino!

Oraín dela hamazortzi urte Eibarren bizi arren, Juanito Bermeon jaio zen duela hirurogeitaka urte. Hamabi urte kunplitu orduko bere herriko bandan jo zuen, baina berak ez du bere burua txistularitzat hamalau urtetik aurrera baino. Juanitoren gauzak.

Aita zuen maisurik ohena. Laurogeita zortzi urte ditu oraín eta Arraten zen igandean. Iraindik ere txistua jotzen du, bere modura, baita bilobentzat zortzikoak asma-tu ere.

—Maisu onarekin edozein Juanito!

—Bai zera. Aittak ez euskun gura erakutsi. Domekero etxetik hanka egingo ete genduan bildur zan.

Juanito, han hemenka Euskal Herri guztian zehar ibilia da, eta baita makinatxo bat sari irabazia ere.

"Txistu primerua", "segundua", "silbotea" eta gainerako guztiak jo izan ditu. Non baten bat falta, hantxe Juanito. Saltsa guztien perejila.

Txistulari klasiko klasikoa izan arren, begi onez ikusten ditu txistua orkestraziotarako balia dadin Donostia aldean egiten ari diren esperientziak. Igarzen zaio, bai, "bandakumea" dela, eta gaur egun txistu irakaslea gainera.

—Zenbat ikasle dituzu?

—Ehunda hamarren bat. Larregi. Eta beste mordo bat sartu gura. Baina umeegiak dira.

—Gurasook bidaltzen dituzte, beraz...

—Ba bai. Bialdu. Eta bereala erresultaduak gura dittue. Ez dira konturatzen gero gitxienez solfeo ikasten urtebete behar dabela. Eta zelan solfeoa erakutsi, bost-sei urtekaz irakurten be ez dakixen neska-mutilei?

Baina, hala ere, ikasten dute, nonbait, oraín dela hamar bat urte hasitako umemokoak Eibarko Udaletxearen Txistulari Bandan jotzen bait dute maisuarekin batera.

Iriondo-Larrinaga
Loiola irratiko entzuleak adi

Lehen txistua edo oraingoa zein ote den hobe, berriz, Juanito ez da lehen denboretan geratzen direnetarikoa. Txistularia izateaz gainera harotza ere denez gero, bi alderditatik ezagutzen du erremintta.

—Plasticozko txistuak eskasak ezta, Juanito?

—Eskasak? Horreitzek dira barren onenak. Onenak, jakina, ebanozkoak dira, Ameriketako ebanoz egindakoak. Gineatik ekarten hasi diran horrek, oster, ez dau balio. Oso porosua da. Gineakoa baino plasticozkoa hobe.

—Eta txistulariak, lehengoak ala raingoak?

—Bueno... lehen txistu gehiago jotzen zan. Lana amaitu-ala hantxe tilarrean, txistua jo eta, han ikutu eta bestean ikutu, berba egin eta... domeka osoak be hola pasatu izan doguz.

Oraín, oster, txistulari asko dago. Eta asko dagoan lekutik onik be errezt urte leike.

Hiru ari gara elkarrizketan. Juanito, Jose Mari Iriondo eta hirurok. Txistularia hitz gutiko gizona zela aldeztu aurretik esana nion Loiolako morroioari. Juanito jo-ta-ke berbetan, ordea.

—Hi txikito, nik ez didak esan baina hau motza zela!

—Bai... gu bizkaitarrak euskera txarra egiten dogu-ta...

—Adios! Horra bizkaitarren konplejo tontua!

—Bueno, eta omenaldiarekin pozik?

—Bai... beti da poztekoa. Meretzeko horrenbeste urte behar izatea da tristea.

—Tira, kitto mutilak. Haseran bezalaxe gaude-ta.

—Zorionak!

L. A. ARANBERRI

CAJA DE ANORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440

Onen ajentziak erri auetan dituzu:

Tudeal, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagaiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Berlaim.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Eneriz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagaiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Berlaim.

LAZKAO-TXIKI

Kabi batean sortu ote da inoiz holako pistirik? Bertso batzuekin nola goraldurezi duen guztirik? Batzutan farrez jarriko gaitu bestetan malkoz bustirik, baina etzaigu sekula arrotz txori horren abestirik.

Moko ttenttea, kantari fiña, apala eta iaioa; dudarik gabe mundu hontara bertsotarako jaioa. Beti motxegi gertatutzen da Joxemigelen saioa Inor badago zu baizaudela zeure merituz ioa.

Hiztun goxoa, buru argia ez da ezertan makala Bertsoarekin serbitutzen du Euskalerriko hegala Euskerarentzat langile ona bihotz ta esku zabala Txiki handirik munduan bada horixe bai hala dala.

Bere bizia itsatsia da Herriarengan ziharo. Lazkao-Txiki egun bat ere ez du alferrik igaro. Gure baratzak eman dezala frutu hontatik oparo Bertsolaritzak Euskal lurreen irauñ dezan txit luzaro.

Zuk jautzen dezu eta osatzen gaurko bertsolari lista Arrazoietañ pauso zuzena inoiz ere ez irrista. Etorriz, berriz, nolakoa dan esanda ezin sinista. Eta inori ziriak sartzen berdin gabeko artista.

Txikia baina etzaizu falta bertsotarako sasoirik Mizto zorrotza hizketarako baina ez dauka pozoirik. Ez da ezagutzen etzaituen xagu eta arratoirik. Euskalerrriak zu omentzeko ez du falta arrazoirik.

Bilduko gera zure omenez lagun eta kidekoak, lehendabiziko Astorian eta gero gerokoak Bertsolariak izango dira gradu handienekoak Baina gehienez zu Joxemigel zeu zeraden hainekoak.

Ez da faltako umore onik algara eta txisterik bere ondoan bildutzen denik ez da egongo tristerik. Baina denentzat ez da izango leku lehor bat ixterik ta ez dut nahi zita hortara berandugi irixterik.

Urbia dala bazkaltokia, jendeak esan digunez, hura mahia osako dena, adiskide ta lagunez; Herri osoa zu besarkatuz laztan goxo ta bigunez; joaten denik ez da aztuko han pasatako egunez.

Nik hamar bertso sumatu ditut noizbait, ibilin, ibilin. Hauzotar batzuk geranez gero omen bat nai nion egin Jakin dezala bere bizitzaz zer pentsatzen dan Olegin Gora bihotzez Joxemigel da bere sortetxe Abalín.

RUFINO IRAOLA

ZERBAITETIK ZERBAIT

PELOTARI BURUZKO BERTSOAK

Pelotari buruzko bertso sariaketa hau haundikiro ospatu nahi du Gipuzkoako Pelota Elkarteak.

Irailaren erdi aldera nahi zuen egun hori ospatu. Baina atzeratzea erabaki du. Abenduaren erdi alderako utzi du oraingoz.

Orduan egingo da jaialdi bikain bat. Eta jaialdi horretan emango dira sariak.

Nor izan diren irabazleak urriaren azken aldera jakingo da, ordea.

Pelotari buruz paratu diren bertsoez liburu bat argitaratzeko asmoak ere baditu.

OKERRAK ZUZENTZEN

Irailaren 21ean izan zen V. Zepai Sariaren lehen saioan, Mendiburu irabazi zuela esaten genun 27ko Z. Argian. Beno hori ipini gabeen. Baina inprimategiak bertsolari omenaren saria irabazi zuela ez ziti-gun.

Bertsorik onenaren saria irabazi zuen, beraz. Garbi gera bedi.

Bertso-jartzen ona dugu Mendi-buru. 1974 Xepelar Saria irabazi zuen iaz eta handik laster Mendaro Txirristakako bigarrena. Aurten Xepelar Sariko hirugarrena irabazi du.

Baina jartzen ez ezik, bapatean kantatzen ere bazekiela erakutsi zuen Idiazabal.

V. Zepai Sariko txapelduna nor den erabakitzeke geratzen da oraín-dik. Dagokion egunean erabakiko da.

LAZKAO-TXIKI

Datorren urtearen haseran egingo zaio Lazkao-Txiki omenaldia. Muxikako Pedro Ortuzar «Iturri» bertsolariari egin zitzaion azkenekoan.

Orduan aukeratu eta erabaki zenez Lazkao-Txiki egingo zaio datorren omenaldia.

Jendetza haundia bilduko da egun hartan Donostian. Mundu guztiak agertu nahiko dio esker ona: Bel-dur da Rufino Iraola lekurrik gabe geratuko oten den.

Hain garaiz horregatik bidali dizkigo bertso hauek.

ATZERAPENA

Irailaren 27an ziren elkar neur-tzekoak Esnaola eta Agirregabiria harrojasotzaileak.

Azkoiti dute jokalekutat aukera-tua. Gaueko 10,30etan zen jokatzeko.

Baina beste egun baterako atze-ratu da joko hau.

Badakigunez bederatzi arroako harriaz neurtuko dira.

Hoge mila duro arriskutzen dira alde bakoitzetik.

Ez dakigu noiz arte atzeratuko den joko hau. Jokalari bakoitzak hamabost egun bakarrik atzera de-zake.

BESTE ZENBAIT JOKO

Urriaren 5ean eta eguerdiko 12-etan lehiatuko dira Iruntxiberrri eta Irazusta.

Hernaniko Jauregi baserriko ze-laiñ neurtuko dute elkar.

Irazustak 1.200 metro kuadro eba-ki behar ditu.

Iruntxiberrri, 1000 metro.

Belar lanak bukatutakoan bakol-tzak 8 kilometro egin behar ditu.

Aierbe eta Iruntxiberrriren joko-a urriaren 26an erabakiko da.

Aierbek, berak aukeratzen di-tuen, kanako bi enbor ebaki behar ditu.

Iruntxiberrri, berriz, kanako bat. Egurrak Iruntxiberrri eramango ditu.

Hogeina mila duro jokatzen dira. Yurrebaso da ataundarraren era-kuslea.

Mindegia, aiarrarena.

MUTIOZABAL

Garbizalekeriak

Garbizaleak gara. Ez dugu damurik. Baina ez dugu garbizalegiak izan nahi. Ez genduke garbizalekerian erori nahi. Galgari eta neurriari eustea ez da erraza. Erabatko edo besteko garbizalekeria gaitzak jo gabeko euskaldunik gutxi izango da, noski.

Euskara erdal hitzez josia zela ohartu ziren Aranaren garaian. Euskara garbitzeari ekin zioten. Premiarik ere bazuen, gure iritzirako. Baina gehiegizko garbitua eta soildua eman zioten. Ia-ia hizkuntza berri bat sortu zuten. Garbizalekeria gaitzak jo ez zuen idazle gutxi izan zen garai hartan. Erdal sustraiko euskal hitz jatorren orden euskarazko hitz berri arrotzak sortzeko zer ez zuten asmatu?

Sebero Altube izan zen hitz berrien garbizalekerian erori ez zen idazleetako bat. Hitzei baino garrantzi gehiago ematen zion joskerari, euskararen moldeari.

Arrazoi osoa zuen. «Da etorri txanburua» baino askoz ere euskaldunagoa da «erretorea etorri da». Bere txanburu eta guzti aurreneko esaldia erdaraka beldurgarria da. Bigarrena, berriz, euskara jatorra bere erretore eta guzti.

Zenbait garbizaleak hitzen garbitasunari begiratzen dio, ez joskeraren jatorrasunari. Bere kezka guztia hitz garbiak erabiltzea da. Kontuz sar itzazu erdal hitzak! Euskal joskerarik jatorrena erabiltzen baduzu ere ez dizu barkatuko. Idazlan osoa erdal-moldean burutua baldin bada ere ez zaio axolarik.

Hitzek beren garrantzia badute, noski. Hizkuntza guztiek zaintzen dute hiztegia. Baina edozein hizkuntzatan ezerk garrantzirik baldin badu joskerak du, hizkuntzaren moldeak. Are gehiago euskaran.

Ezertan bada eta honetan izan behar dugu garbizale. Hitzetan baino garbizaleagoak, noski. Ez gaitezen, ordean, garbizalekerian erori. Zorionez, hitzen garbizalekeria gaitzak jo ez zuen Altube, agian, joskeraren garbizalekeriak jo zuen. Eta zorionez. Garbizale asko ez bait zen honetaz arduratu. Izan ere erdakeriak ez zituen euskararen adaskak bakarrik ahuldu, baita enborra bera ere.

Hlere, zenbait aldiz, joskera jator-jatorrari eutsi nahi izatea beste garbizalekeria bat gerta daiteke. Honetan ere ezin daitezke beti lege guztiak zuzen eta zintzo bete. Joskeraren legeak ere ezin daitezke beti estuegi har. Zentzuz jokatu behar dugu, noski.

Galdu ziren euskal hitz zahar guztiak piztu eta eraberritu nahi izatea beste garbizalekeria bat da gure ustez. Piztu behar dira. Baina ez denak, are gutxiago denak batean. Gaztelaniazko edo frantsezko moldeak hartu duten erdal hitz guztiak, euskaraz idazterakoan, beren jatorrizko hizkuntzan erabili nahi izatea beste garbizalekeria bat bilaka daiteke. Baita hitzen sustraia gehiegi nabarmen eraztea ere. Sustrizaleen garbizalekeria ere gogaikarria da.

Euskararen lege guztiak arlo eta maila guztietan bete nahi izatea ere beste garbizalekeria bat da. Ikasientzat eta ez-ikasientzat, haundientzat eta txikientzat ezin daiteke berdina idatz. Eskola-liburuetan eta poesian, bertsoetan eta nobelan ezin daiteke hizkuntza berdina erabili. Zertan ari garen eta norentzat ari garen gogoan izan behar dugu. Hori kontutan ez izatea garbizalekeria bat dateke.

Garbizaleak gara. Denean izan behar genduke ahal den neurriraino garbizale. Baina gehiegizko garbizalekeria itsumena da. Hitz berrien garbizalekeria arbulatzen dugu eta hitz zaharren garbizalekerian erortzen gara. Hitzen mordoiloeria salatzen dugun bitartean joskera mordoiloan zikindurik gara. Eta alderantziz.

Berriro ere txinpantzeari buruz

Orain dela urtebetetsu, eta Fleming-en artikulu mamitsua oinarri harturik (Psychologie, 1974-V) txinpantzearen mintzamenaz izkiriatu nuen artikulu bat.

Gaur Jane Goodall-en liburu baten irakurkerak («Les Chimpanzés et Moi», Coll. J'ai lu, 1971) berriro ere txinpantzeaz lefro hauek izkiriatzera bultzatzen nau.

Jane Goodall-en iker-lana ezauna da jadanik; eta, sail honetan espezialista izan gabe ere, zenbaitek bederen badakike hamabost urte honetan Gombe Stream-en, Kenya-ko oihan batean, emakume jakitsuak zeharo beren gisara eta askatasun osoan bizi diren txinpantzeek egin duen lanaren berri.

Hots, Jane Goodall-en aurkikundeok garrantzi GUTZIKOA izan dezakete antropologiari buruz; eta ondorio ezin pisuagoak ekar ditzakete heziketaren mailan, politikaren mailan, eta beste anitz sailetan.

—o0o—

Jane Goodall-en aurkikunde guztiak lerri labur batzutura biltzea, noski, ezinezkoa da. Hona hemen, dena dela, laburki, gogoeta-gai nagusi batzuk:

1.—Txinpantzeak, oihanean bizi delarik, eta hortaz giza-eraginik gabe ere, berez prestatzen ditu tresnak: termitak zuloetan harrapatzeko, ura xukatzeko, zauriak zaintzeko, eta abar.

2.—Txinpantze-taldeetan ez dago inolako «demokrazi»rik. Indar-taxuketa hutsa dago taldearen barruan; eta memento bakoitzean burruka-bidez erabakia, aginte edo errespetu postu berezi bakar bat dagokio tximu bakoitzari, denboran barrena aldagarri.

3.—Txinpantze-arren artean adiskidetasun-kasoak maiz gertatzen badira ere, askoz ere bakanago gertatzen da gauza bera txinpantze-emeen artean. Hauek «jeloskor»-ago dira haiek baino.

4.—Intzestoa (ama-semearekiko setsu-harremanak, eman dezagun), eta Freud-en teoriaren kontra oker ez banago, ez da txinpantzeen artean gertatzen. Era berean, eta beste batzuek izkiriatu izan dutenaren aurka, txinpantzeen artean homosetsutasunik ez da ezagutzen.

5.—Txinpantzeak gazte direlarik, askoz ere zakarrago eta indartzaleago dira arrak, emeak baino: «les bébés mâles ont tendance à jouer plus rudement que les femelles, et souvent leur style de jeu est plus agressif», (218).

6.—Maitasuna ez da iraunkorra, ezta emearen edo arraren bakartasunean finkatua: emea gertu dagoelarik, ar guztiek jotzen dute elkarren segidan, eta taldearen aginte-lerrokada edo herronka hertsiki errespetatuz.

7.—Aitatasunaren arrastorik ez dago sendimenduen mailan: umea amarena da batetik, eta taldearena bestetik. Aitzak ez du famili-erantzukizunik ezagutzen; baina amak bai.

8.—Txinpantze-talde bakoitzari lurralde-zabalera zehatz bat

dagokio. Lurralde horren barruan bertako txinpantzeak oso herrakorrak eta burrukalariak dira kanpotarrek; baina beren lurraldetik kanpora ez dute horrela jokatzeko.

9.—Urteko eurite luzea hasten denean, eta Jane Goodall-ek hiru aldiz ikusia duenez, taldeko txinpantze arrek (emeak eta umeak begira gelditzen direlarik), «pratik»-tasunik batere ez duen benetako dantza magiko bat egiten dute (75-76 orr.).

10.—Luzaz elkar ikusi gabe egonak diren txinpantzeek, benetako harrera-keinuak egiten dizkiote elkarri: besarkada, musu, ikutze, eta abar.

—o0o—

Artikulu hau ez luzatzekotan, eta nork bere aldetik ondorioak ateratzea bezalakorik ez dagoela sinetsirik, beren horretan utziko ditut hamar puntu horiek, irakurlearentzako azter-gai. Ene ustez, ondorio EZIN INPORTANTE-AGOAK atera daitezke bakoitzetik; eta, zozokeriatan eta irteerarik gabeko bidetan barrena abiatu ez bagara, atera egin behar dira.

Adibide bakar bat ematekotan, bijoa hau: zakarrerari edo in-

dar-zaletasunari dagokion alde-tik txinpantze-kumeetan beretan arren eta emeen arteko desberdintasuna ageri baldin bada, mutilen eta nesken arteko izaera-desberdintasuna ez da, FUNTSEAN BEDEREN, heziketa-kontu gaindigarri bat, gainditu ezinezko biologi-oinarri bat baizik. Ez ditu kulturak desberdintzen mutilak eta neskatilak, biologiak baizik.

Gizonaren harrokeria, azkenean, apaltzeko tenorea heldu dela dirudi... Alajainkoa! Ez gara horren gauza aparta! Ezen Jane Goodall-en hitz berberetaz esateko: «Dans les rapports sociaux entre chimpanzés, beaucoup de choses en vérité nous rappellent une partie de notre propre comportement. Plus peut-être que certains d'entre nous ne se soucieraient de l'admettre...».

Funtsezko ahaidetasun hori, ordea, ez da talde-mailako jokabideetan bakarrik agiri.

Zeren, zer pentsatu behar dugu txinpantzearen psikologiari, ispilu bat erakutsi, eta han agertzen den irudi hura (340 orro.), gor-mutuen hizkera baliatuz, «bere burua» edo «bera» hobeki besterik ez dela ulertzen duen abere argiaz?

LARRESORO

Arrastoan zuzen ote gabilta?

Herri baten bereiztasun garrantzitsuenetakoa hizkuntza dela esaten badugu, ados izango zarete. Baita, ondo mintza eta idazten jakin artean, hizkuntza bat ez dakigula ere. Bestalde, hizkuntza guziek dituzten gramatika eta doinu bereziak. Edozein hizkuntza ikasten duenari, bere nazionalitateko doinua ematen dion artean, ez duela ondo egiten esan ohi diogu. Hau da zabaldu nahi dugun gaia.

Denok dakiguna da gure Herrian euskerak azkeneko mende honetan egin duen atzerakada. Batez ere, hiri handi eta industrializatuak erabat erdara hartu dute beren eguneroko harremanetarako. Ez goaz orain honen urratsak edo sustraia aztertzea.

Egoera hau hala izanik, geure ustez badugu etorkizunari irrifarre itxaropentsu batetaz begiratzeko arrazoiak. Ikus, mende honetan atzerakada haundia egin badugu, azkeneko hogeitaz urteotan egin dugun aurrerapena.

Ikastolei zor diegu, batez ere, berpizkunde hau. Gipuzkoa eta Bizkaian esan dezakegu ez dagoela herri-ikastolarik gabe, nahiz eta gehiagoren beharrik izan. Lehen esan dugun hiri handi horietan, euskara ia galduta dagoen horietan, ikastolan eta bere inguruan dabilen artean, euskara ikasi berri edo erdi-ikasi bat, egiten da. Hau, ona da, noski. Gainera, behar bada, joskera eta gramatika aldetik beste zenbait euskaldun zaharrek baino hobeto erabili dute. Baina eskola ikasitako gramatika eta gainontzeko gaiak, ez dute euskerak duen doinu berez ta bizi horrekin hornitzerik, lehen esan dugunagatik. Hau da, kalean ez duelako herriak egiten.

Euskal Herriatik at ibili garenek maiz entzun dugu, eta esan digu-

te, erdarari doinu euskalduna ematen diogula. Hau bost axola zaigu. Euskarari zenbait tokitan ematen zaion erdal, oso erdalduna, bai; horrek badu garrantzia. Adibidez, Donostia eta inguruko haurrak, eta hain haurrak ez diren batzuek ere, hau zuzentzeko, Santiyo-Santana inguruko egun baten euriaren premian daude. Zaila egiten zaigu idatziaz hau garbi ustea; hala eta guztiz nondik goazen ikus daitekeela uste dugu. Beste alde, ez genduke honen inor samindu nahi, noski. Zuzentzen lagundu baizik. Eta ikusten diren hutsuneak edo okerrak esate laguntzeko dela uste dugu.

Pentsa daiteke arazo hau andereño eta irakasleek zuzendu behar dutela. Behar bada, bai, askotan gaindituak, kutsatuak ezezik, gelditzen dira hainbeste haur portxatuz. Horregatik, hasera batetan batipat espezialisten lana dela, egin daitekeena gainera, uste dugu.

Pedagogia berri eta bizi baten beharrea dagoela ikastola, askotan entzun dugu. Hori lantzen, asko edo dabilzala ere bai. Gure Herrian badira abeslari eta musikari iaioak. Ez ahal lukete talde horietako batetan sartzerik, metodologia bat zuzentzera haurrek euskara osoki hitzegin dezaten?

Garbi dago, euskara idatzia batuden bezala, ia behintzat, ez daitekeela doinua batu. Euskerak doinu desberdintasun handiak ditu leku batzuetatik besteetara, eta aberastu egiten dute. Askiz dugu, zuberotarrei, nafarrei, goierriarrei edo arantzaleei, esate baterako, entzutea.

Baina gutxi edo gehiago, denak doinu euskaldunak dira.

Guk nahi duguna, toki batzuetan dagoen doinu erdaldun higuigarri hori kentzea da. Amets egitea ote?

AZEITUNEROAK

ZERUKO ARGIA

JABEA:

Nafarroa, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoek.
Burlada, Kale Nagusia, 50-1
Donostia, Okendo, 22
Telf. 41-95-88

Ondezkaria: Kaletano Ezetza Iturriza

ARPIDE SARIA:

Barruan 400 pezeta
Korreo bataune-tako herrietan 620 pezeta
Atzerrietako beste herrietan 460 pezeta
Alrez Aldez aurretik galdetu

Salmenta (ale bakoltza) 10 pezeta

Moldiztegia eta Idazkola:
«Gráficas Navasas»

A. Adoain, 1. IRUIREA
D. L.: NA. 80-1963

ETA
IKASTOLA NUKLEA
RRAK
NOIZKO?

OLPISAT

❁ Berriak

Urriaren 26an Basauriko Zinema Sozial delakoan VI Abesti Jaialdia eratuko da.

Kanta taldeek (hiru baino gehiago) bakarrik parte hartu ahal izango dute, oraindik sekula diskorik grabatu gabekoak, eta aurrez birritan baino gehiago ez sarituak.

● Azaroaren lehenengo bi egunetan eratuko da Durangoko Euskal Liburu eta Disko Azoka famatua. Aurten Domusandu eguna larunbata denez gero, laburtxoagoa izango da denboraz, baina baita, segururik, «beteagoa» ere.

● Eurovisioz urtero eman ohi den Natibitateko gau meza Baxenabarreko Aiherran ospatuko da Europa guztirako.

● Arrasateko «Danok» elkarteak eratu ditu aurrez ere euskara ikastaro eta alfabetatze kanpaina. Ikastarook lau sailetan izango dira, hiru euskaraz ikasteko eta laugarrena alfabetatze mailan. Guztiak euskara batuaz eta Euskaltzaindiaren esanetan arabera. Ikastaroa urriaren lehen astean hasi berri da, eta matrikula mila peseta hiru hilabetetarik behin.

● Urtero bezala ere, Tolosako Oargi taldeak euskarazko gau eskolei ekin die. Asteko hiru ordu izango dira, urrian hasi eta maiatza arte.

● Martxan ari da Euskaltzaindiaren ardurapean eta Lan Kide Aurrezkiaren laguntzarekin, Siadeco delakoak prestatzen diharduen euskararen istudio sozio-linguistikoa. Batzarreak bide onetik doaz, eta arazoa ez dago, nonbait, ahazturik.

● Nafarroako zenbait herritako udaletxeek inkesta bat egin dute guraso guztien artean, seme alabei euskara irakas diezaieten nork nahi lukeen alde aurretik jakin asmoz.

Erdararekin ez zen (eta ez da) horrenbeste egin.

● Ipar aldeko Añamendi Elkartaren ardura-
pean, Euskal Herriko 350 Mendiak deritzan liburuxka argitara eman berri da.

Euskaraz eta frantsesez, Juan Mari Feliu mendigoizaleak taxutua da.

❁ Sariak eta

Lan Kide Aurrezkiaren laguntzapean, eta Ataungo Guraso Elkarteak eraturik, prestatua da II Jose Migel Barandiarán Ikerlan Saria.

Iazko lehen sariketa Euskal Herriko etnologia eta prehistoria gaiak burutua izan zen bezalaxe, aurtengo hau, aldiz, Euskal Herriko soziologiari atxikia izango da.

Idazlanok euskaraz beharko dute eginak izan, hiru kopiaz, eta Lan Kide Aurrezkira (Arrasate) 1976ko apirilaren 15a baino lehenago bidali. Lehen saria, iaz bezalaxe, 100.000.— ptakoa izango da.

● Amaitua da iadanik Irun Hiri Literatur Sariaren azken epea.

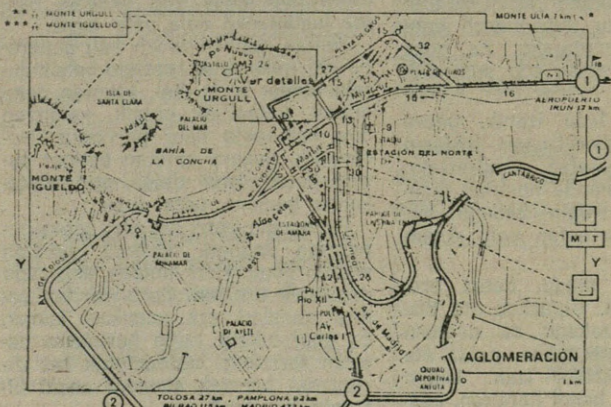
Idazlanok epaimahaikoen artean sakabanatuak daude, eta urriaren 25ean sariak jakinaraziko.

● Txomin Agirre Nobela Saria ere laster batean erabakitzeko da.

Dakigunez, Eusebio Erkiagak emana du oraingoz bere iritzia. Mikel Zarate eta Ibon Sarasola, nork berea bidaltzeko falta.

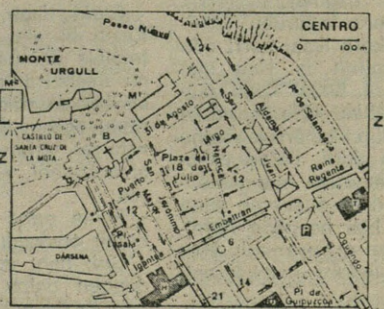
● Urriaren azken egunean amaitzen da 1975 Asarloa Saiakera Sariaren epea.

Sari hau Durangaldeko Gerediaga Elkarrekin antolatua da, eta iazko Liburu eta Disko Azokatik aurtengorarte argitara eman (eta emango) diren saiakera liburuek parte hartu ahal izango dute.

SAN SEBASTIÁN

Andia	Y 2
Cajío Suroko (Alameda de)	Y 8
Esplan (Av. del)	Y 10
Hariz	Y 14
Hariz	Y 21
Maria Cristina (Puente de)	Y 30
Urtibia	Y 50
Arbol de Guernica (Pl. del)	Y 3
Centenario (Pl. del)	Y 8
Duque de Mandas (Pas.)	Y 9
Fernán Caballero	Y 12
Francia (Av. del)	Y 13
Gen. Franco (Av. del)	Y 15
Gen. Mola (Av. del)	Y 16
Gen. Zumalacárregui (Av.)	Y 17
José Antonio (Pasaje)	Y 24
Juan Gualberto (Pasaje de)	Y 25
Kursaal (Puente del)	Y 22
Naxarra (Av. del)	Y 18
Sancho El Sabio (Av. del)	Y 42
Santa Catalina (Puente de)	Y 47
Saturatze (Av. del)	Y 48

Gidaliburu berdeko mapa bat

Liburu saritua eta epaimahaikoen izenak azaroaren lehen egunean Durangon bertan ezagutaraziko dira.

❁ Uda Unibertsitateak irakurlea mintzo

Ezer guti izan bazen ere, zertxobait aipatu genuen joan zen astean Katalunyako Uda Unibertsitateaz.

Geroztik, hona Beasaindik Martin Ibarbia adiskideak bidali digun gutuna:

Amatiño adiskide:

Udako Euskal Unibertsitatea bukatu berri delarik, hasiak zarete kazetariok bere aipamen, kritika, azterketa eta hutsguneak zabaltzen.

Ez dakit zergatik, baina, agian, beste unibertsitate baten berri jakiteak ez liguke kalterik egingo, ez konparaketaz pareatzeko (eurena eta gurea) bai, ordea, eurak, katalanak, hainbeste urtetan ihardun ondoren duten esperientzia, nolabait baliagarri izan daitekeelako.

Horregatik, hor bidaltzen diat CANIGO katalan astekaria, eta bertan ikusiko duk «Prada: Universitat dels Paisos Catalans» artikulua interesgarria.

Hire lanerako baliagarri izan dadila. Amen.

Beasaindik. M. I.

● Haseran esan bezala, joan zen astean zenbait xehetasun labur eskaini genuen, 1969 urtean sortarazi zen «Universitat Catalana d'Estiu» delakoaz. Lehen urte haretan hirurogeita hamar ikaslek parte hartu zuten, eta aurtengo udan, aldiz, mila eta laurhun. Arrakasta begi bistan da.

Euskal Uda Unibertsitateak katalanena baino hasera ugariagoa izan zuen 1973 urtean, ehun inguru lagunek parte hartu bait zuen. Aurten, berriz, berrehun baino gehiago bildu omen dira. Ez dago gero batere gaizki.

Dena den, ez da behar bada hau sailik aukerakoe-na bi unibertsitateok gonbaratzen hasteko, zifra hutsak baino zerbait gehiago aztertuko badugu behintzat. Bizpahiru mintzo da dagoeneko aurtengo euskal unibertsitateaz, gurea baino lekukotasun eta ezagupen gehiagoz mintzo ere, dibulgaziozko erreportaje osotu bat falta izan den arren.

❁ Canigo

Edozein modutan, Martin Ibarbiak bidaltzen digun CANIGO katalan astekaria ez datorkigu alferrik. Aitzitik, aukeran, euskal kazetaritzaren ahuleziaz berriro ere ohartzeko eta egituraz aldatu beharra oroitzeko.

CANIGO. Setmanari Català D'Informació General delako astekaria ez da, noski, beste munduko gauza (ezta behar ere), baina, bai, gutienik, astekari peto peto bat, izate horri dagozkion ondorio guztiek.

Eraz, moldez eta planteamoldez, CANIGO eredu ezin bikainago dugu, euskal astekari baten ondoko lehen pausua zer izan zitekeen ikusteko. «Ondoko lehena» diot, lehena eta derrigorrezkoa, iraupen soil bat lortzeko baino ez bada ere.

Katalan astekari honi lege segurantza bat sumatzen zaio, kazetari mailako zuzendaritza, eta irakurlego eskuzabal bat. Zeren, dena esan beharra bait dago, katalanek (berek duten fama txarraz) 25.— pta. ordaintzen dute beren astekariagatik. Guk, ordea, bost doretan hiru astekari ditugu. Hirurak txarrak, hori bai, baina hiru behintzat. Gora gu ta gutarrak!

● Mahai gainean dugun aleari bagagozkio, «Editorial», «Pais», «Collaboracions», Reportatges» eta «Internacional» sailek osatzen dute.

«Pais» izeneko Paisos Catalans direlakoan berriak azaltzen dira, problema konkretuak, eztabaidak, iritzia eta beste.

«Collaboracions», denetariko artikulua sakon samarrak dira, eta «Reportatges» erreportajeak, noski. Bost erreportaje azaltzen dira (guk ez dugu noizik behin baino bat egiten) eta alkarriketa bat. Erreportaje hoitako bat, hain zuzen, Euskal Herriko egoera politikoari buruzkoa da, baita kanpoko azala ere.

«Internacional» saila, azkenik, Afrikako egoeraz eta Helsinki-ko hiltzarraz ari da. Horrez gainera, irakurleen gutunak, umore marrazkiak eta arte, musika, antzerki, liburu, kanta, zinema eta telebista kritikak osatzen dute ala solte hau.

Aldizkariak 36 orrialde ditu, baina formatoa txikia izanik, ez du edozein astetako Z. ARGIA batek baino testu askoz ere gehiago.

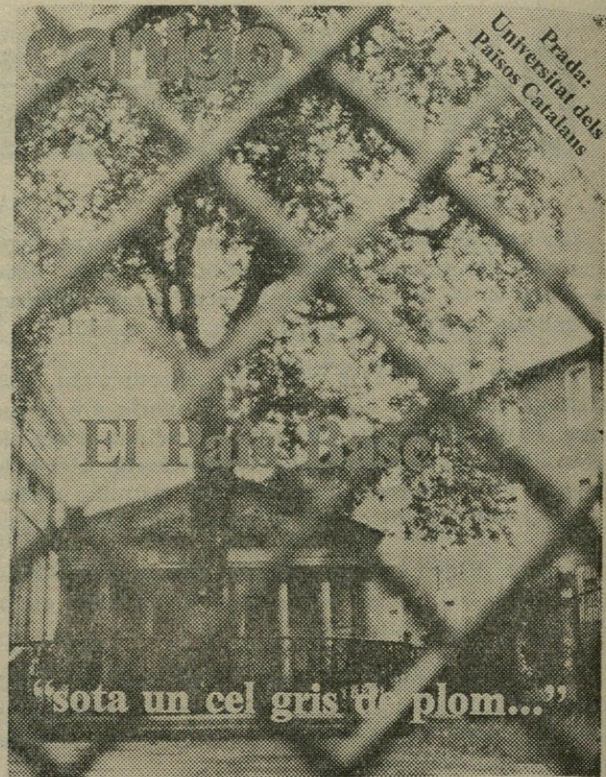
Bestalde, antza denez, astekari honek Katalunyako egunkariaren baten (El Correo Catalan ote?) laguntza duke, eta honek bidea errazten dio. Gure artean ez zaigu horrelakorik burutik pasatzen ere. Izan ere, «El Correo Catalan» delakoaren lema, es un diari d'opinió catalana da. Donostian zein Bilbon zein egunkari esan lezake horrenbeste?

Baina, hariari jarraituz, euskaldunok egunkari batez ametsetan egiten dugu sarri asko. Gaurkoz, ordea, hobe litzaiguke ganorazko astekari bat. Eta, nik behingoz jakin nahi nukeena zera da: nor arraiok eman behar ote du lehen pausoa?

❁ Gidaliburu baten premian

Madrilako «Michelin Turismo Zerbitzuak» izeneko ordezkaritzak, Espainiako Gidaliburu Berdea delakoa argitara eman berri du.

Lehendanik aski ezaguna zen Gidaliburu Gorria, ostatu eta jetetxeei buruzkoa. Hoanako «berde» hau, berriz, herri eta eskualde bakoitzeko berezitasunei atxikia zaie, edozein mailatako turistari tokian tokiko gauzarik interesgarrienak ezagutaraziz.

Lehenik Espainiako geografia orokorra, ekonomi egoera eta histori xehetasunak azaltzen dira. Gero, ordea, arte mota guztiak, arkitektura, eskultura, pintura, literatura eta musika agertaraziz. Guztiak xehe xehe bezain zehatz, hogeita hamarren bat orrialdetan.

Ondotik, Espainiako estatu barruko herri eta parajerik ikusgarrienak aipatzen dira, hamabi rejiotan (12 unidades regionales) banatuak. Horrela jakitzen ahal dugu, Andaluzia, Katalunya, Galizia, Aragoi edo Extremadura «rejio batasunak» diren artean, Nafarroa bera bakarria dela, eta gainerako hiru euskal probintziak, Santander eta Asturiasekin batera «unidad regional» delako bat osatzen dutela. Guk, nonbait, ez dugu turismo askorik egiten.

Gero, liburuan zehar, Nafarroako historia, folklorea, kirolak eta beste aipatzen ezin besteko gertatzen dira Euskal Herriarekiko erreferentziak, beste rejioan, «La Montaña» eta «Vascongadas» nahitaez berezi beharra suertatzen den bezalaxe.

Dena den, gaur egun, hainbat arrazoi sozio-politikogatik «Pais Vasco» kont eptoa gero eta gehiago nagusitzen ari den unean, linboan geratu dira «michelingoak».

● Baina, hala ere, ez da hori gidaliburu hau aipatzean azpimarkatu nahi genukeena, berorren sistima eta metodologia jakinarazi baizik. Gereñotarren Euskal Herriko Gidaliburu aipatzean zerbait esan genuen, eta Michelinen gidaliburu berde hau arrazoi emanez datorkigu.

Kanpotarrei ezezik, bertakooi ere Euskal Herria deskubritaraziko digun gidaliburu behar dugu. Denetariko dato hotz batzuk, zuzenbide ofizial mordo bat, telefono numero pilak eta sukaldeko errezetak baino, historiak, arteak, literaturak eta bestez gure Euskal Herriaren ikuspegi orokor bat zabalkunde mailan emango diguna, behar bezainbatetan herrien aipamen eta azalpen zehatzak baztertzeka.

Gaur egun liburu sakonik idazten da, bai, Euskal Herrian. Zabalkunde mailan, ordea, ezer guti, eta ez behintzat publikorik falta delako.

❁ Denetarik

Oraintsu irakurri ahal izan dugunez, 1593 urtean, Urretxuako alkatea, Ochoa de Irigoyen izeneko bat izan zen.

Horra Euskal Izendegiaren azterketetan ari direnentzat pista baliagarri bat.

● Barzelonako I.S.P.A. elkarteak Espainiako erlijio egoeraz azterketa bat egin du.

Igandetan mezatara joaten direnen zerrendari begagozkio, Euskal Herrian % 71,27 doaz, Espainia estatuko batz bestekoa % 34,57 delarik.

● Aldizkarietan idazten dugunok elkarriketak nola hobeto egin teknikatoak ikasten ari garen artean, euskal idazle batek bere buruari elkarriketa egin dio, izenordez izenpetuz.

Norberak galdetu eta norberak erantzun. Hori, adarra jotzeaz gainera, elkarriketa baino «bakarriketa» da. Eta gu, inozok, burua eta denbora alferrik galtzen!

● MUNDU DIARIO egunkariak Katalunya Endins deritzan orrialde bat egunero argitara ematen du katalanez.

Denetariko berriak ematen ditu, katalan herriari dagozkion informazio eta gaurkotasunezkoak batik-bat.

● Plaentxiako Ikastolak gerra aurreko batzokia erosi du ikastetxe berria egin ahal izateko.

Gerra ostean konfiskatua izanik, irundar batek erosi zuen, eta orain, berriz, Guraso Elkarteak eskuratu ahal izan du.

Ikastetxe berria Plaza Zaharrean eraikiko da beraz, herri erdi erdian. Presupuestoa zazpi milioikoa da, mila peseta plaentxiatar bakoitzeko, alegia!

Timor eta Lisboa konponbideruntz

Aurtengo urterarte, ia esateko, Timorko ugarte ttipia Munduan zegoenik ere ez ginen ohartzen. Portugalaren kolonia hau, Australiaren ipar aldean, bere izeneko itsasoari hurbil dago. Gutti gora-behera, 32:mila km² eremuz. Hauetarik, mendebaldeko lur sail gaitzak, hamahiru milaren bat km² inguru, Indonesiako Errepublikaren baitan daude. Biztanleen ikuspegiz, Timor erabat nahastikatu eta heterogeneo agertzen zaigu. Malaia, holandar, txino, papu, portugese eta bestelakorik ere bada hango ugartean kokaturik. Ekialdeko Timorrek, hots, oraino ere, Portugalaren koloniak, Dili du hiriburua. Lurralde urrun haietan gisa denez, kafea, azukrea, tabakua eta era guztietako merkataritza dira gehienbat lantzen diren ogibideak.

Lisboako gobernuak, salazarismoaren diktadura suntsitu ondotik ekin zion deskoloniatzearen habailan jaso du bere burua Timorrek ere. Aurtengo urte honetan zehar, kale-burruka bortitzak luzaroan iraun dute. Argi eta garbi ikusi ahal izan da, Lisboako gobernuak, agian bere barne-krisi larriagatik, Timorko istiluak baretzeko ez dela izan aski trebe.

Timor, oraindainokoa, bere buruaren askaziogintzan ez bide izan da oso burrukati. Plegu honetan, adibidez, erakunderik abertzaileenak «Timorko Askazioaren Aldeko Fronte Iraultzaileak» (erdal siglaz FRETILIN), urte beteko bizia besterik ez du. Fronte hau, horretara, jazo Apirilaren 25etik honuntza bitartean lotu zaio herri-ekintzari. Urte beteren buruan. Fronteko gerrilak kontrakarrean aritu dira Timorko «Demoñrata Batuen» (1) alderdiaz eta oraindik bizirik dirauen «Apodeti» alderdiari gelditzen zaizkion hondakinez. Amaral-ek buruzagitzen duen Fronte honek ere, sortzeberetik ukan du «pro-komunistaren» zigilu madarikatu edo beharbada bedekkatua!!

Timorko biztanleen barne-burruka honek, deskoloniakuntza klaskoaren marrak iragan ditu; eta bidenabar nazio-arteko problema bihurtu da. Halatan, Iraieren 11an Almeida Santos, Lisboako gobernuaren ordezkari berezia jakartako aitzindareekin batzartu zen. Baina hiru egun lehenago, Kanberran, Timorko Fronte Iraultzaileko idazkari Ramos Horta-k, Lisboako gobernuarekin, nolabaiteko konponbide bat egiteko presturik zeudela adierazi zuen.

Konponbide hau, oraingo, portugesekin batera negoziaturiko bake bat litzateke. Hiruzpatlau urteren buruan, Portugal, Timortik erabat etxeratuko litzateke. Mailaz maila eginiko konponketa honetaz, Fronteak, badirudi orainarte nagusiki errebeindikatu duen Helburuari (berehalako independentzia) uko egiten diola.

Frontearen jokabide berri hau, egokia ote? Amaralek zuzentzen duen erakunde honek, Jakarta eta Kanberrako gobernuen presioak, haintzakotzat hartu dituela dirudi. Zeren, Indonesiak eta Australiak garbi adierazi baitute, Timorren, batpatetan, Lisboako administrazioaren ondotik ezkertiar extremisten erresumarik ez dutela jasongo!!

Aspaldiotako hilabetetan, Suharto lehendakariak, Timorren Ekialdea ere bereganatu nahi duen zurrumurruak, zabaldurik dira. Gough Whitlam-en gobernu laboritak berriz, behin eta berriro adierazi digunez, Australiak, Amaral abertzalearen gobernu ezkertiar bat Dili eta Indonesiak, bortsaz Timor osoki bereganatzea ez litzuke begi onez ikusiko.

Australiak, sozial-demokraziari datxekon ideologia arabera, Timorko independentzia, espantu larririk gabe, liberalki eginga nahi du. Indonesia eta Australia irizkide dira puntu batez, puntu nagusia berau: alegia, Timorko askazioak, Asiako «seguritatea» ez duela zabakatu behar! Hots, Timorrek ez du izan behar ez komunista eta ez antzeko ere.

(1) Timorko Demokrata Batuen alderdi hau erdi mailako klaseen partidu bat izaki. Txinako merkataritza etorninak dira nagusiki hementzen bazkideak. Menbaldean deitzen diegun partidu kontserbadore horietakoa da. Orainarte abertzale gisa agertu izan da; baino egun, Amaral Fronteari baino Indonesiako gobernuari kurbilago dirudi.

ANATSAN

HEGO-EUROPA KRISIAREN AURREAN

Hego-Europako kapitala, lparaldekoa baino agitz ahulagoa izan delarik, beharturik arkitu da merkantilismoaren ondoreak ziren zenbait klase-motarekin elkartera eta hitzarmenak egitera: Frantzia eta lpar-italian, Industrial kapitala nekazari tipiekin elkarturik agertu zen; Espainian eta Hego-italian, berriz, lurraldeen jabeekin. Bazter guzietan, halabaina, hiri-burgesia kokorarekin, herri-herri eta jauntxoekin eta burgesia merkatariekin.

Klase-elkargo hauen aurrean, langileriak oldarpen eta jazarpen bortitza ateratu zuten. Anarkismoak, XIXgn mendean, eta lllgn Nazioartekoak, arrakasta bizi ukan zuten. Burgesiari bere tradizional elkargo-kideak kendu nahi zizkion langileriak, baina ezinezko helburua gertatu zen.

Horrela, munduko bigarren gerra bukatu, 1948-67 aldiko hazkunde gobernu konserbatzaileen agintepean iragan zen.

Hazkundealdi luze eta indartsu honen eraginak anitz gauza alderazi du. Besteak beste, nekazaritzaren eta lantegi tipien pisua arindu egin da; kapital industrial, aldiz, handitu eta gogortu. Bide batez, kapitalak lehengo elkargo-kideak galdu egin ditu, edo murriztu egin zaizkio. Kide berrien premian arkitzen zen eta hiru sektoretara hedatu omen du kapitalak bere-jokabidea, aminnen iritzira:

a) Langileria sailkatzen saiatu da; lansarien mailetan alde eta tarte handiak ezarri, goimailako eta erdimailako tekniku eta ofizialak bereganatu izan nahi ditu.

b) Etxagintzak eta lur-espekulazioak aberastu duen jendearekin lotura hertsia ezarri ditu.

c) «Hirugarren sektorea» deritzan sailari hedadura eta nabardura eman dio kapitalak, kontsumoaren bidez, eta sektore honetan bizi diren hainbat lurburduarekin kontu dezake sistema birproduzitzeko.

Sozialdemokraziarik ez da, beraz, sustraitu eta, horrela, Hego-Europa bilakatu omen da, Aminen ustez, katemailerik hauskorrera, krisisaldi honetan. Krisiaren zama langileria bizkarreara doalarik, lehertu eta zart egin nahiko duen egoerara hurbildu omen gara.

Kontrazio bizi hauen aurrean, bi bide omen daukate langileriak eta langile-erakundeak: gerizatu ala oldartu. Estrategia gerizatzalea honetan datza: langileria bizimodua eta bizimaila begiratzen eta zaintzen. Oldarbi-deak eta jazarbideak, aldiz, langileria klase zuzendari altxatu nahiko luke, estruktural-krisis honetaz, egoera larri honetaz baliatuz.

Zein da bigarren estrategia bide jakina? AMINEK ez du argirik ematen. Aitzitik, goizegi omen dela dio, estrategia iraultzaileak nola aurrera egin dezakeen agertzeko.

Badirudi, AMINEK, urte bete aurretik, ikusi egin zuela ze jokabide hartuko zuten, esaterako Frantzia, bai sindikatoek, bai sozialistek. Estrategia gerizatzalearen bidea zera da, esan

Erosteotan zer hobe: autoa ala astoa?

zuen, hots, ekonomia suspertu nahi izatea, kontsumoaren bitartez.

Egunotan ikusi dugu, Frantzia, Mitterrand, herrikoi kontsumoaren kontraplana altxatzen; C.G.T. eta C.F.D.T., sindikatoak, berriz, lan-orduak kendu eta erretiroa azkartzeko eskatzen.

Borroka, beraz, une honetan, AMINI jarraiki, beti bezalatsu, honetan banatzen da: kapitala metatu lehenik ala kontsumo herri-

koa nagusitu. Borroka honetan, badirudi, sindikatoen eta sozialisten aldera doazela gertaerak. Joera honek, kontsumoa nagusitzeak, alegia, kapitalaren eskasia zuzenago gobernatzeko, Hego-Europako erresumetara neo-sozialdemokrazia omen dator berehala eta nahitaez. Neo-sozialdemokrazia honen gobernabidea aginte zorrotzekoa izango omen da, dio azkenik Samir AMINEK.

G. ANSOLA

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira gahadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserriar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gafiara esne putzuak, Olek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE-TXUKUNKETARAKOAK
URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urratizklifak:

Etxekoa: 65 19 60

Landolako: 65 19 33

URRETXUA

Urratizklifak:

Landolako: 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

Donosti-Aurreraki-Kutxa

EUSKAL IRRATI SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea
Baserri, lur-tresnak ta abar
Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

Baserriaren alde

Donostiako XXIII Zine Festibala

Xabier Lefe

Die verlorene ehre der Katharina Blum.

IKUSLEAK

«Festarik behar bada, bego Donostia; berezkoa du fama, ondo merezia. «Abesti ezagun batek horrelo dio; behar bada, kanta hura egin zenean Donostiako festek oraingoek baino izen haundiagoa ukanen zuten, edo grazia gehiago, edo ez dakigu zer.

Kontuan hartu behar da, hala ere, Donostiak baduela hiri bezala kultur prestijio eta, era berean, turistiko maila batetara jaso nahiko luken jende talde bat (C. A. T.ren inguruan edo biltzen dena), beste talde haundiago, indartsuago eta animaliago batek (etxegile, promotore, kontratista, inobiliari agente, lur-jabe, zenbaia arkitektu, etabar) gero eta zimendutegiago, gero eta grisagi biurtu nahiko luken bitartean.

Donostiako Zine Festibala, diotenez, gure hiriburuari prestijio turistiko berri bat eman nahietik sortu omen zen. Hori batetik. Eta bestetik, horrelako Festibal bati doakion zine komertzioaren harreman eta sal-erosketak erreztearren, horrelako festibal gehienek helburu den lebez; bigarren helburu hori hasieran gaizki eta eskas baizik lortu ez bazen ere (beste zine «feria» eta «mostra» indartsuago batzuk merkatua jaten ziotelako), orain hobekiago betetzen omen du, eta zinearen inguruko komertzial transazioak gero eta gehitzeko omen doaz Donostian. Hirugarrenez, eta hori ere ezin falta, jakina, Donostiako Festibala zinea maite zutenen eraginez ere jaio zen, eta talde horrek lortu izan du, dinamika aldakor batek haritik, hasierako festibalen maila artistiko guztiz erdipurdikoa nola edo hala goragotzen joatea (beti ere zentsuraren itzal kafkianoa bizkarrean nabaituz, eta kriterio komertzialak geldikorak pixka bat hautsiz).

Donostiako Zine Festibalak badu, bestalde, bere publiko berezia. Batetik, errepresentazio ofizialak ematen dion jende multzoa (zuzendari, aktore-aktriz, periodista aunitz, produktore, distribuidore, etabar); hau da, zinea edo zinearen inguruko aktibidadea ogibidetzat daukan jendea. Bestetik, gonbidaturiko zenbait jende «bereziren» ondoan, Donostiako «crème» litzakeena (hauek batez ere Victoria Eugeniako estrenotara joaten dira). Azkenik, afizionatua deituko genukena, zinea maite duen jendea, guztatzen zaiona, eta zinearen baitan, produkto artistiko batzuez batera, ideia, problema, eta errealtatearen aipamen kritikoa aurkitu nahiko lukeena; bestalde, afizionatu talde horrek baditu halako jende «urduritsu» Eldorado bilatzaileak, baditu bere snobak ere, eta, nola ez, baditu jende «politizatu» nabarmenak (ikusten dituzten filmetan, eztabaida ideologiko zenbaiten, edo talde-lerratzeen arrazoi eta justifikabideak aurkitu nahiko lituztekenak...).

Zine festibala, zinea maite duten afizionatuentzat, bestela ikusterik izango ez luteken zenbait filma ikusteko aukera izan ohi da. Kultur zentzurik baldin badu, alde horretatik bakarrik duela sinestuta egon. Eta gutxi gehiago.

Horrela izanik, eta urte oroz bezelatsu, poz apalen bat edo beste eta dezepzio ugari jasoz ikusi ditu aurten ere afizionatuak Donostiako filmak. Hasi gaitzen konkurtso edo txapelketa ofizialera presentatu ziren filmetatik.

MEREZIMENDU

SARI ETA

GAINERAKOAK

Onenetariko bat, saririk batera jaso ez badu ere (horrelako epai «zuzenak» ez dira batere harriarri Donostian), Die verlorene ehre der Katharina Blum (Katharina Blum-en ohore galduta) deitzen zena izan da. Filma horren zuzendari, Volker Schlöndorff dugu, zinegile gazte bezain trebe eta interesgarria. Orain urte batzuk, Robert Musil-en nobela baten gain eginiko Törles gaztea ikusteko aukera izan genuen; filma zehatz, apal eta bikaina. Oraingo hau, Heinrich Böll idazle ezagunaren nobela batetatik egin dago, eta gaurko erresuma eta estatu «libre» eta demokratikoetako polizian gehiegikeria, manipulazio eta mugarik gabeko indarrak denuntziatzeko egin dago. Filma zuhur, sakon eta bortitza zen, efektismorik gabea, oso interesgarri.

«Concha de Oro» irabazi zuen espainiar Jose Luis Borauren Furtivos ez zen filma txarra; azken urteotako espainiar zine arreratu ibili izan den neo-surrealismo (Buñuel-en eskolista Saura, etabar) eta adieraz molde inguru-mingurutsuetatik, bide errealista eta konkretuagotara aldatutako zine mota bat dela erakutsi zuen beintzat, eta ez da gutxi. Hortaz kanpo, azken hilabete hauetan Borauk bere propaganda izan du (Triunfo aldizkarian, etabar), eta propaganda horrek zinegile hori zentsuraren biktima bezala agertu digu. Donostian ohore eta merezimendurak itzuliak izan zaizkio, eta pozik egon liteke.

Ifar Ameriketako zineak, gaur oso haundirik agertu gabe, dintasunezko maila bat bete du, zine-industria dirudun eta indartsu bati doakion legez. A Woman Under The Influence izan zen, behar bada, interesgarriena, Gena Rowlands-en interpretazio bikain batekin; eta Jaws (Tiburroia) espektakulo bezala deigarrien eta komertzialena (dolor mordoa gastatuz eginiko filma). Sydney Lumet-en Dog Day Afternoon, ikusgarri, beste askorik gabe; nahiz gaia interesgarri izan, azken filmetan lez agertzen zaigu hemen ere Lumet, produktore komertzial deigarri bat egin nahiriko saretan trabatua.

FAGOR

edaria

epela dagola?

FAGOR'ek

oztuko

du bereala

TRUFFAUT eta LOSEY

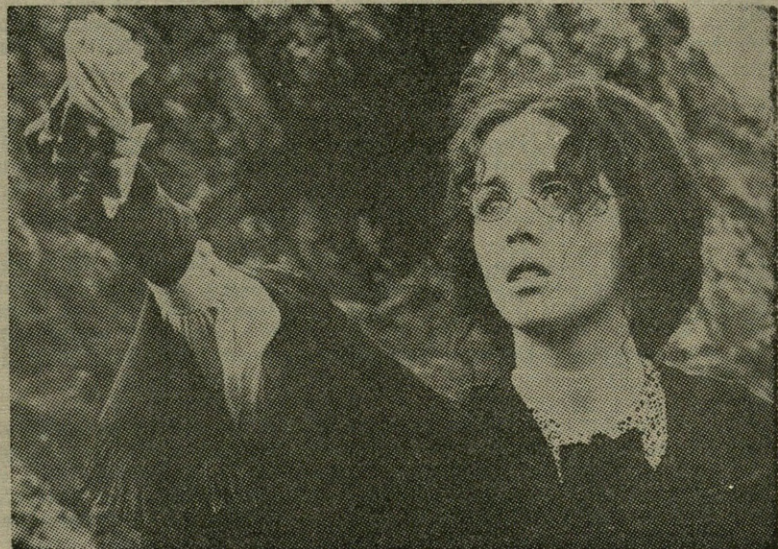
Izen haundiko beste zuzendari batzuen filmak baziren konkurtsoa presentaturik. Truffaut-ren L'histoire d'Adele H., Victor Hugo poeta ospetsuaren alaba gaztenaren ezinezko amodio, eta problema psikikoetaz egin, eta Joseph Losey-ren The Romantic Englishwoman bestea.

Lehen, gustagarri eta oso finiki egin, Truffaut-ren gehienak bezala; Adele Hugo-ren historia adierazgarriago izan zitekeen, Truffaut-k neska haren pertsonalitate problema eta nahaste psikikoen arrazoiak sakonki aztertu izan balitu; baina Truffaut maitasun erromantiko baten gertaizun hildotik ibili zaigu gehienbat, eta gauza gehiago jakiteko gogoz uzten gaitu.

Losey-ren filmari buruz, bai onerako edo bai txarrerako, zera esan liteke: Losey filma hortan betiko Losey dela (on xamarre-ra joaz). Zenbait jende filma harretatik «dezepzionaturik» ateraz; zinegile famatu baten filmetatik «dezepzionaturik» ateratzeko asko jaxten du, jakina, eta, gainera, Losey-ren filma txarra-

goak biziki eta sutsu txalotzen ikusi izan dugu... Hala ere, nere ustez nahiko pelikula garrantzitsua zen, eta oso ongi egin, hori bai. Losey-ren ingeles burges pertsonaiak, beren asmo, amets, frustrazio eta sentimental-seksual goraberekin, garai bateko Antonioni-ren pertsonaien kideko egiten zaizkit. Losey-ren mundu hertsiki bat da: aristokrazia dekadente, burges hase-aspetu, eta langile liberal burges-tikien mundu hestu, ahalge eta erdi usteldua. Hala ere, Losey-ren filmetako problematikak gaurko gutar askoren problemekin zer ikuste haundia du, bai eta bere etsipen garrantzak ere (nahiz Donostian agerturiko filma hortan etsipen hori umorez finiki jantzik egon. Losey-ren filma bakoi-tza ikusi ondoren esateko gogoia ematen digun hura esan dezagun: Hil da Lisey, biba Losey.

Torre Nilsson-en La guerra del cerdo ikusterik ez nuen izan; neri gizon horren zine-mota ez gustatuaren, nahiko on bezala jarri dute kritikoei: iragan urteko Boquitas pintadas baten pareko, kalitatez.

L'histoire d'Adele H.

TXARREN AIPAMENA

Pelikula txarretaz mintzatzea ez du merezi. Hala ere, aipamen berezi bat zor diot (fama askorekin etorri zitzaigulako) aski eskas, erdipurdiko, azalezko eta haundimandi den Juan Buñuel-en Leonor-i. Heriotza eta heriotza-aren erreinua mundu hontan, aski gai garrantzitsu eta asaldagarria da, bai; baina Buñuel junior-ek erabili duen molde huts eta sasi-trukulentoz erabiltze gero, hobe da ezertan ez hasi. Fameli-barruko epigono erdipurdi xamarra ateratzen ote zaion nago Calanda-ko lehoin zaharrari.

Beste dezepzio bat, eta hau benetako sentimenduz diot, Europar ekialdeko zinea izan da: informatibako hungariar Miklos Jancsó-ren Szerelmen Elektra bikaina, eta, esan didatenez, Kuroshawa-ren Dersu Uzala (hori ere ikusterik ez nuen izan) ezik, ikusi dudana gainuntzeko guzia aski txarra iruditu zait. Guztiz erdipurdiko konkurtsoarakoak (erdipurdi baino gehiago, gris, indarrik gabe, marginalak), eta erdipurdiko baino beheragokoak informatiba eta zine gaztearen barruko beste batzuk.

Txar eta eskasaren nor-gehiegok hontan, osorik ikusirik bi txekoslovakiar jarriko nituzke: anaia gazte bizkor haren tostoia, informatiban, eta Tobe Hrana

Zvonit Nebude (Ezkilek ez diate higitik hil soinurik joko) izeneko, zine gaztearen ziklo barruan. Azken hau, bereziki, lotsagarri iruditu zitzaidan. Gaia (pro-ruso eta anti-rusoen hauek 1969gn urteko Txekoslovakian) aski garrantzitsu eta interesgarri zen, eta arazo politiko-ideologiko nahasi eta berezi haren sakona aztertze erabilia izan zitekeen. Baina, horren ordez, Vojtech Trapl jaunak «demokrata», «liberal» eta Dubcek zaleen aurkako panfleto itxurarik gabeko bat muturretara bota zigun. Bejondeioal. Jaun horrek dionez, garai hartako txekoslovakiar irekizale guztiak edo gehienak, erdi-mozkor, erdi-ganberro, leialtasunik gabeko (partiduari eta Errusiari) pailaso batzuk ziren... Neri, egia esan, horrela izanik ere gutxi ajola zitzaidan; baina gauzak horrela izan zirela demonstratu egin behar da, zuhurki eta egiazki, eta ez itxurarik gabeko panfletoak bota.

Europa Ekialdeko gaurko zinegileek nik ez dakit beren eginkizuna zertara zuzentzen duten, baina agintaritzat eta partiduari buruz konformismo eta ipur-miatze nabarmena agertzen dutela, hori itsu ez denarentzat garbi dago. Serbilismo gehiegi

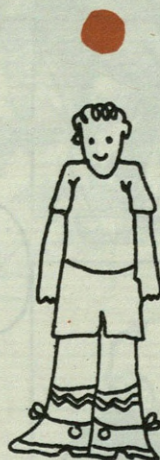
(7garren orrialdean beretik

Lan
Kide
Aurrezkiaren

Komikia

CAJA LABORAL POPULAR

Squidhous 2020

EZ DA INOR AGERI BEHINTZAT

INOR AL DATOR ATZETIK, MONTXO?

EZ DAKIT, MONTXO. BAINA LASTER JAKINGO DUGU

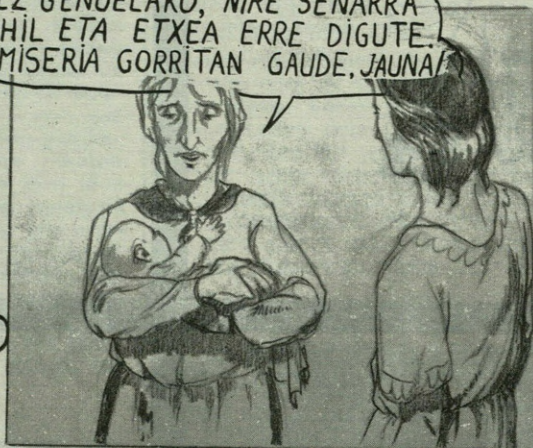
ZER DA HORI, AIMAR?

ZER GERTATU ZAIZU, ANDREA?

AI JAUNA! JOAN II. AREN SOLDADUAK ETORRI ZIREN BART ETA...

...ETA BERAIEI EMATEKO DIRURIK EZ GENUELAKO, NIRE SENARRA HIL ETA ETXEA ERRE DIGUTE. MISERIA GORRITAN GAUDE, JAUNA!

MILA ESKER

HAR EZAZU, ANDREA. BIANAKO PRINTZEAREN PARTEZ

IKUSI DUZUE? GURE HERRIAN EGIN ZUTEN BEZALA

LAPUR ZIKINOK ORAIN HEMEN DABILTZA

ORDU BEREAN IRUINEAN...

GAUA HEMEN PASATU DUTE, BAINA GOIZEON ENE ALABAREKIN LESAKARA ABIATU DIRA

ESKERRIK ASKO, OSTALARI

BIANAKO PRINTZEAREN PARTEZ HATOR ORDUAN? MMM...HOLA BADA EGIA ESANGO DIAT

ZALDI BELTZA OSTALARIA

ETA, IRUINEA UTZIRIK...

ARIN ZALDIA. TOPATU
BEHAR DITUGU ETA!

AIMAR, BAZ KALTZEKO ORDUA DA.
NON GELDITUKO GARA?

ZALDIEI ZORROAK ETA
ZELAK KENDUKO DIZKIEGU

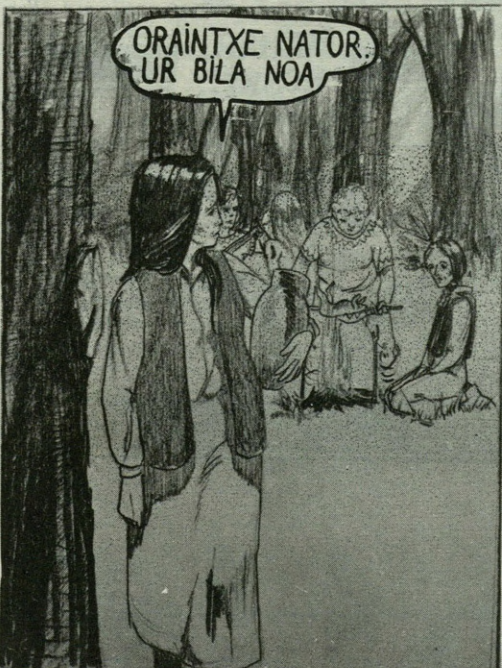
HORTXE GELDI
GINTEZKE, LAGUNOK

NIK ABAR
BATZU
BILDUKO DITUT
SUA EGITEKO

ORAINXE NATOR.
UR BILA NOA

ENE JAINKOA! AIMAR,
LAGUNOK, HARTZ BAT!
GRRR

**AMAK
ZIGORTU
NINDUEN
HAMAR
URTEREKIN**

BEGIRA: HORRA HOR
SORKUNDE, BETI
BEZAIN TRISTERIK.

JOLASTEKO ERE
EZ DU GOGORIK,
ANTZA.

GALDE DAGIOGUN,
POPOLO, EA ZER
GERTATZEN
ZAION.

EZ DAKIGU ZER
GERTATZEN ZAI-
NAN, BAINA

LAGUNDU
NAHI
GENINAKE
HALA ERE

ESKERRIK ASKO, BAINA
NIRE GURASOAK EZAGUTUKO
BAZENITUZTE EZ ZENIDA-
KETE HOLAKO GALDERA-
RIK EGINGO..

ZERGATIK BA?
GOGORRAK OTE DIRA?

MUNDUKO GOGO-
RRENAK ESANGO
NUKE NIK.

JOAN DEN IGANDEAN, ESATE
BATERAKO, ETXETIK GUZTIAK
HONDARTZARA JOAN ZIREN.
NI, BERRIZ, ETXEAN UTZI
NINDUTEN IKASTOLAN "GU-
TIEGI" TXO BAT ATERA NUELAKO.

KRISKET,
HATOR

GOAZEN..

HAU DA
GIZAIXOA!

NOR
GERO?

SORKUNDE, AMA. HAMAR
URTETAN HOLAKO GURASOAK
AGOANTATU BEHAR!

KOITADUA! ETA..ZENBAT
URTE DU BERAK?

HAMAR,
NOSKI!!

TXARREN AIPAMENA

(6garren orrialdetik)

eta irudimen gutxiegi nabari da zine hartan, eta hori guztiz penagarri iruditzen zait. Guk, men-debaldar usteldu eta aburgesa-tuok, zineak batez ere kritika tresna izan behar duela uste du-

gu (agintzen duen sistimari, ja-kiña). Eta, zoritxarrez, txekoslo-bakiar zinegile ospetsu horiek han beren lurraldean kritikagai-rik ez dagoenik ez digute demos-tratu. Ez, alajainkoa.

LEONOR, edo Buñuel gaztearen nahi ta ezia.

MIKLOS JANCÓSÓ BIKAINA

Aipamen berezia merexi du, hainbeste erdipurdikeriaren erdian, gorago aipaturiko hungriar Jancsó-ren Szerelmek Elektra-k Filma bikaina, greziar trajeria klasikoaz beliatuz egina. Tiraniaren aurkako burruken, eta herri zapalduaren itxaropenen gogoeta bat bihurtu du Jancsó-k bere filma. Molde aldetik bikain iruditzen zitzaidan. Filma guztiak, hasi eta buka, jatzera, kolore, mogimendu (zoragarria mogimendua), mintzaera eta ritmo aldetik osotasun miresgarria du: gai eta moldearen arteko egokitasun eta lokera benetan artistikoa. Ken dezagun txapela, merezi zuen eta.

IL PORTIERE DI NOTTE

Sekzio informatiboko filma «vedetta», Lilliana Cavani-ren Il portiere di notte zen. Zenbait jendek filma hortan larrujotze gehiago espero zuen, edo horrelako zerbait. Baina filma dramatiko eta trinkoa da. Hotel bateko gau-atezain eta emazte judutar baten maitasun-seksu harremanetaz eginik dago, baina badu berezitasun bat: gizon hura kanpo konzentrazio batetan «S.S.»tako ofizial izana zen, eta berarekin harremanak dituen emazte judutarra haren presoner... Beren harremanak, sado-masokista tankerakoak, han hasiak ziren, eta gerla amaitsu ta urte batzutura, filmak egertzen digunez, kasualitateko elkar topatze bat bausitzen zaie Viena-ko hotel batean. Hasieran, judutar emazte hark beldur-hotzikara eta espantua somatzen ditu bere aintzinako «torturatzaileraren» aurrean; baina era berean lilluraturik sentitzen da, eta azkenik haren besoetara biltzen. Gizonari berriz, bere lehengo seksual «nagusigoak», eta indar dominatzailearen mozkorrak zorabioa sorrerazten dio, baina era berean emazte haretaz txundituta eta maitemindurik gertatzen da... Eta horrela, filmak, harreman berritu horien gorabeherak aipatzen dizkigu, azken fin trajikoraino. Filma ilun eta garratza da, baina badu xamurtasun berezi bat ere, maitasuna eta biolentziaren arteko harremanak aipaturiko kontestoean aztertzen dizkigularik.

Eta Festibalaren aipamena amaitzeko, aipa ditzadan testimonio bezala interesgarri iruditzen zitzaidan bi filma: Kreatzaile Berrien sekzioan agerturiko Juan Pérez Jolote (México), eta Venezuelak presentaturiko Juan Vicente Gómez y su época; lehena, indio chamula baten inadaptazioaz zuri eta mestizoen hiriko bizitzara, eta bigarrena Juan Vicente Gómez diktadorearen garaiaz.

Bukatzeko, esan behar dut merezimendurik zuten filma batzuk ikusi gabe geratuko zitzaidakala; batek hamar egunean ezin baitu, horretara guztiz jarrita ere (eta ez zen hori nere kasua) hirurogeiren bat filma ikusi. Barka biezazkidate beraz irakurleek hutsegiteak.

XABIER LETE

IPAR EUSKAL HERRIKO BERRIAK

AKELARRE TALDEAREN
LEHEN ASTEALDIA BAIONAN

Iparraldean ere euskal jaialdiak eta euskal giroko ospakizunak are ugaltzen ari dira azken urte hauetan. Hegoaldean, jadanik holakorik ezagutzen hasi ginen. Gaur, hegoaldean, beste buruhauste berriak sortzen ari zaizkigula uste dugu. Eta hemen, iparraldean, urratsik eta lehen aldiz egindakorik bada mementu honetan, eta halere urrats horik han hegoaldean ongi baino hobeto ezagutzen diren motakoak direla aitortu behar dugu. Gizarte baten bizitza eskuetan biltzen ari den hariarekin konpara genezake, alde batetik hariaren parte bakoitza bata bestearen segidan biltzen joan behar da bildutako pilota berdina izateko, eta bestetik inoiz, gutxitan edo sarritan, haria mordoilo eginik heltzen da eskura, hots, hariaren parte diferente anitz batera datoz pilotaraino. Ba, pilota hori gure Herria edo beste bat da, eta biltzen den haria, berriz, gizarte bakoitzaren egunoroko bizitza soziala; baina, inoiz, zer pasatzen zaigu? Gizarte gorabeherak mordoildu den hariaren antzera etortzen zaizkigula. Hori are sarritan ikusten ari geran gauza bat da egun Euskal Herrian, han eta hemen. «Mordoilo» hori banatzen badago lanik, eta banatzen ez badugu «pilotak» txarto irtingo du!

Joan den hilaren azkenengo astean euskal aste bat eratu zen. Baionan. Aste hori antolatuz zutenek pauso eder bat eman dutela indar handi batekin azaldu nahi dugu lerro hauetan. Akelarre taldea izan zen antolatzailea!

Irailaren 21ean eman zitzaion hasiera asteari. Amaiera 28an izan zen. Egunko zerbait izan zen nahiz hitzaldi nahiz kantaldi. Euskal artista batzuk heuren lanak erakutsi zituzten Baionako herrietxearen gela handi batean. Artista hauen artean han ziren hainbat ezagun diren Etxebarria eskultorea eta Pantxo Saint Esteben eskultorea ere.

Astea hasi zen egun berean, kantaldi bat izan zen Etxamendik eta egina. Zenbat jende zen? Asko, are, ikaragarri! 600 lagunena bat bilduko zirela kantaldira kalkulatzeko da. Beraz, euskal kantak eta euskal abeslariak erruz maitatzen ditu jendeak han bezala hemen.

Hitzaldiak zirela eta nortzuk hitzegin zuten? Honako hauek, behintzat, hitzaldiak eman zituzten: Murgiarlek, Davantek eta Kanblonek. Hiru hizlariak guztiz ezagunak Euskal Herrian. Eta hirurak, ohi dutenez, eta bat bestearen atzetik, hizkuntzalaritzaz, politikaz eta ekonomiaz hitzegin zuten. Eta entzuleak zenbat ziren? Egunko 100 bat lagun baziren! Gaiza pozgarria da benetan horixe!

28an, azkenengo egunean, beste jaialdi bat egin zuten abeslariak. Aldi horretan, euskaldunak ezezik, Maite Ildirin euskaldunon izenean zelarik (eta betidanik horrelako jaialdietan parte hartu ohi duela-rik), Frantzia estatuko beste herrialde batzutako abeslariak kantatu zuten. Hots, Frantziako herri zapalduen izeneko jaialdia izan zen. Occitania-tik, Bretoina-tik, Catalunya-tik etorri ziren abeslariak.

Aste hau gauza handia bilakatu izan bada, bertan parte hartu duten guztiei esker izan da, eta batipat Akelarre taldeari esker berak

antulatu bait du delako astehori. Orain bigarrenaren esperoan jartzen garela adieratzi nahi genieke Akelarre taldekoei. Esker anitz lehen aste honengatik eta etorriko denarengatik!

«NOR DA HOR?»

«Nor da hor?» erantzuten omen zuen Belokeko ateitzaina izan zen (G. B.) praile batek. Eta praile honen aditzera edo nor den esateko praile berak amaika aldiz esan zuen «Nor da Hor?» galderaz baliatu izan dira nola ateizana ezagutu zuten guztiak hala orain euskarazko liburu berria argitaratu eman Ezkila etxeak. Atezain praile hori meza gabekoa omen zen, eta Belokeko bere anaia komenaldi eder hau eskaina nahi izan diote hainbat maitasun eta giraludez lagundu zien gizon apal eta langile apalago hari. Liburuak 219 horri ditu. Gainera, 33 argazki gehiegitu dago. Hitz batez, esanahiaz eta euskaragatik liburu ederra «Nor da hor?» liburua.

LEGEZ KANPORA.

Orain dela denbora guti, Getariako autobidea zela eta herri hartan antolatuz ziren manifestazioetatik hitzegin genuen. Autobidea herri baretik pasatzea erabaki dutelako, Getariako alkateak eta jende gehiagok haxe eskatu zuten (aurretik ahalegin guztiak egin ondoren autobide hori herriatik aparte pasa behar zela eta ez herri baretik): baldin autobidea herri baretik pasatzen bada, herriko partean lur azpitik joan dadila delako autobidea tunel bat horretarako eginaz.

Bitartean, ordea, gauza berriak azaldu dira. Egia esan, gauza hori autobidearen aldamenean dabilzenek eduki ezagutzen dituzte orain baino lehenagotik, baino getariako herriak ez! Ze gauza dira?

Legeak hau omen dio: autobide bat herri baretik pasa behar denean, nahitaez, autobideak lurrazpitik joan behar du herri baretik pasatzen den toki guztian, eta horre-

tarako tunel bat egitea beharrezkoa dela. Beraz, Getariako herriak legeak berak dioena besterik ez du esaten eta eskatzen. Non da gobernu, eta batipat gauza horietaz arduratzen den ministerioa? Legea kanpora botako ote digute legeantolatzaileek berek?

Frantziako Estatuen lehen ministroa den Chirac jaunak berriki hau esana du: autobide guztiak itsas eskinatik 2 km-ra gutienez egin behar direla. Eta bai ahal dakizute zenbatetara dagoen Getariatik pasatzen den autobidea? 800 m-ra! Getariako herriak Chirac jaunaren gobernuari justizia eskatzen dio, ez gutiago eta ez gehiago! Eta ukatuko ote dio?

Autobide zorioneko hori dela eta, espropiazio anitz egin da. Espropiazioaren kaltea (agian beti ez, herriaren onerako egiten baldin bada) espropiatutako lurrerena baino handixeagoa izan dela, hori ere esan beharra daukagu. Espropiatu diren lurak m. kuadroko libera batetik libera bi eta larogei zentimurarte ordaindu da. Eta autobiderako espropiatu diren lurren aldameneko lurak bai ahal dakizute zenbatean ordaintzen diren? Ba, m. kuadroko 13 libera! Lotsagabeak nagusitzen direnean..., bai! eta non da, berriz, ere, gobernu? Lotsa ere kanpora ote?

EUSKAL HERRIAZ FILMATXO
BAT. ESKER ANITZ, BAINA...

Comité de Coordination du Tourisme du Pays Basque delakoaren zuzendariak haxe agindu digu: Euskal Herriaz 13 minutuko filmatxo bat ordaindu behar duela. Nork ez daki, edo gutienez ez du entzun, haurrari zer pasatzen zaion baldin esku batean urte puska handi bat (hots, herri libertatea) eta bestean karamelu lau edo (hots, langabezia...) aukeratzeko ematen bazaizkio?

Orain arte haurrak baldin bagin ere, gehiago horrelakorik ez da pasatzen. Ez da ez pasatzen André Sarrut delako Komitearen zuzendari zarena!

URZOLA

BANKO GIPUZKOANO YURREN

Orain dela amar egun, Bizkoiko Yurre edo Igorren, zabaldu berria dugu Banko Gipuzkoanoren Ofizina eta berton nintzanez, an ikusi eta entzun neuanakaz berba bi idazteari interesgarria deritxot.

Batez ere «Zuzendadi Nagusia» dan Andoni Urkidi Jaunaren euskal berba auetaz: Banko Gipuzkoano edo Gipuzkoako Diru-etxe onen ideia Euskal Erri osoan zabaltzea da eta bertokook garenez gero beingoz Euskal Erri osoaren zerbitzuko nai geunke izan, nola Industriegintzan ala Nekazari eta Arrantzagintzan.

Bazan sasoia Bankuko zuzendari bat modu onetan mintzatzeko.

Beraz, guztiz interesgarri deritxogu berba auei eta geure zorionik beroenak emonaz, bide orri jarrai dakizkiola eskatuko genieke Banko Gipuzkoanoko Zuzendariei.

ARRATIA

Transportes

azkar s. a.

ERAMAN - EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Irufia, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean Irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coruña, Orense eta Vigora Joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

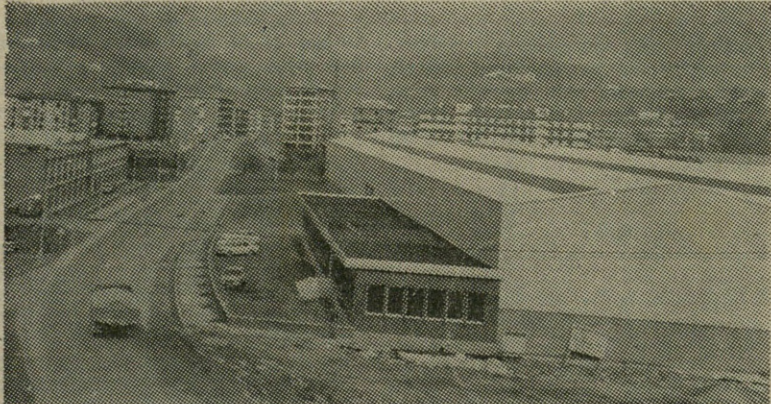
YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

Luis A. Aranbarri jarraituz INDUSTRI POLIGONOAK DIRELA-TA

Maitena hauzoa berria eta Trañagoitia industri poligonoa nahasian, Abadiñon.

Irailaren 14eko ZERUKO ARGIAN, Luis A. Aranbarriren artikulu interesgarri bat irakurri genuen. «Industri Poligono Berriak Gipuzkoan» zuen izenburua, eta berak hain ongi ezagutzen duen Deba Arroa aztertzen zuen eta bai ondoren batzuk aztertu ere.

Gai horrek askoren jarraipena merezi duela uste dut, alderdi askotatik, hor ere jokatzeko baita gure Herriaren geroa. Nik, neure aldetik, galdera batzuk egitea nahi nuke horretaz.

EUSKAL ESKUALDE BATZUK GEHIAGO HAZI BEHAR OTE DUTE BA?

Bilbo Handia; Deba Arroa; Oiar-tzualdeak (Oiarzun hibiaren bokale guztia: Errenteria, Lezo, Pasaiak, Irun), Donostiako udalbarutiarren Ekaldea ere bertan sarturik; gehiago hazi behar ote dute ba? Ene ustez hiru hauek dira Euskal Herrian superkonjestio izugarri bat duten eskualdeak. Gero, hurrengo mailan datoz Tolosaldea, Durangaldea, Goiherri, Urolagaria, Gasteiz eta Iruñeko hiriak. Beste era baten B.A.B. (Baiona, Angelu, Biarritz) hiri bildumak ere Ipar Euskal-Herria eskualde batera polarizatze bultzatzen du...

Milaka bizilagun bizi dira eskualde horietan, pilatuta, industriekin nahasian, hori ahal da gure hazkunde? ala, euskaldun izena merezi ez duten kapitalisten gizentze nabarmena, «multinazionalak» tartean direlarik? la egunero ikusten dut, ez hain urrutira, Bilbora bidean igarotzen naizelarik, pare bat kilometrotara, Basauriko hiria, Arizgoiti inguruntik mendian aldapan gora etxe berriak egiten eta egiten eten gabe, behean Arizen eta Urbin, Ibaizabal eta Nerbioi hibiak bat egiten duten inguruan lantegia lantegiaren gainean, kea, askotan ikusten dut smog delakoaz bazterrak lainotzen. Han dago, lehen «Bascopia» zen lantegi multzoa; orain jarzen du «Altos Hornos de Vizcaya, S. A. plantas de Basauri y Echénari», eta horren atzetik dago «United Steel Company...».

Egunero ez bada ere sarritan igarotzen naiz Deba Arrotik ere, Ego adarretik sartuta. Lehen herria Ermua, antihirigintzen eredu paregabea! etxeak eta etxeak Urko magalean eta Ongarai mendian. Prohibitza muga igaro eta berehala Amañako hauzo multzoa, eta Eibar guztia horrela. Elgoibarren ere etxe gehiegi mendi bizkar eta magaletan. Hirugarren modeloa, Oihartzun hibiaren bokalea. Trintxerpe, Altza, Lezo, hiru Pasaiak, Errenteria: ikaragarritzko metaketa, etxeak, lantegiak, kaiak, ontziak denak batera, paperola eta herriko plaza, N-1 delako bide nagusia dela medio. Hirukote ederra egiten du Euskal-Herriak hiru eskualde hauekin!

Hirigintza aldrebesa, bide-azpiegitura eskasa, kutsadura matata nagusi, langileria alienatua, kanpotar deserroitua eta bertakotu gabea..., eta euskaldunak bere lurraldean minorian, itsas-ozeano batean ia hortasuna galdurik. Beltzegi ikusten dudala? Ez dut uste.

Luis Alberto adiskideagandik urrundu egin naiz, baina jo dezadan.

INDUSTRI POLIGONO BERRIETARA

Ongi derizkiot poligono berriak egiteari, batez ere herri bereko lantegi zaharrak hiritik kanporatzeari

(ez herbestertzeari, hau beste gauza bat baita). Hirigintza hobe batek eskatzen du hori, eta adibidez Elgoibarko Arriaga poligonoari baletz diot horretarako egina baldin bada, eta berdin Olasokoari (ez hainbest eohrri, herritik hurbiltxo bai dago) edo San Lorentzokoari (honen lehengo izena ez ahal da berbztu behar, Ermuaren, santuaren izena zaindari bezala utzia eta tokijena gaurkotuaz?).

Baina baldintza hori ez du betetzen inondik nora Itziarko poligonoak, lebaka udalbarutik ez baitu hainbeste lantegi hiritik kanpora atera behar. Gainera han lanean ari den poligonogintzailea Neguri inguruan etxerik garestienak egiten diharduena berbera da, eta lurretan poligo berri bat bortxaz jaso izan duena ere berada. Badaki hortaz zerbait lurretako Gerediagaren Ordezkaritzak... Gehiago oraindik: Itziarrena doan industria bat, lehen Abadiñoko Lebario poligonora joatekotan zen; poligono horretan dago G.A.C., eta industria horren atzetik amerikanoen dirua omen dabil.

Puntu honetan beste arazo bat ere bada, eta hau da: industria zergatik, «Licencia Fiscal del Impuesto Industrial» delakotik, lantegia dagoen barrutiko Udalak zati bat jasotzen du. Hemendik dator herri bakoitzak bere industri poligonoak izatea, diru iturri ere delako. «Lo-hiri» bezala gelditzea ez du inork nahi, zeren bizilagunen zerbitzuak izan behar eta, dirua beste Udal batera. Hori gertatzen zaio Durangori, izan ere bizilagunen zama hartzen baitu, eta industrien iturria Abadiñok. Debak ere ez du nahi «lo-hiri» izaterik dirudienez, eta horregatik bultzegiten dio Itziarko tontorreko poligonoari. Arrazoi berbera izango du Motrikuak, Astigarrubiakoari bultzatzerakoan. Zabalea handiko edo txikiko herriek, dena nahi dute industri poligonoren bat, eta hortik datoz gero datozenak.

Gero, jokabide «mafiosoak» ere aipatzen ditu Aranbarri. Geure inguruan ere ez ditugu falta: plaentxiar bat hurbil dabilkigu lurra erosi eta erosi, lurren hirigintza kalifikazioak aldatzen, etxagintzan. Badu horretarako laguna, herrian aginte nagusi bat duena, Pareja paregabea... Hala atera da gero Matienako hauzo berria, lau aldetatik industriaz inguraturik, eta ia zerbitzurik gabe.

Beste alderdi bat hau da. Industria poligono berriak, lan postu berriak dakarzi, eta selekzio bat egiten ez bada, bizilagunen ugaltzea, dozenaka Ermua sortuaz bazterretan. Euskal-Herriaren aberastasuna eta desarroiola ote da hori ala industrigizon batzuen? Kapitalak ez omen du aberrik! Ez ote da hobe, esate baterako, Galdakaoko «Unión Española de Explosivos-Río Tinto» Gaztelako paramoetan handitzea, alboherriko Zaratonen baino Han bada tokirik denerako, kalifikazio

gutxiko lan-postuentzat premia ere bai, eta bakoitzak bere lurraldean bere ogia irabaztea ez ote da bidezkoago? Hau ez da arrazakeria, bizitzen jarraitzeko sena baizik! Gure Herriaren arrisku larrienerako bat, gure lur barruan, erdal itsaso bat itotzea da. Nere herrian bertan ikusten dut: euskaldunok minoria gara, euskarak atzerakada izugarria egin du, nortasun asko hiltzorian da, eta sasi-ekzer «mixiolari» askoren lanak bere uztia dakarzio. Langile batzordeen euskal eskasia ezagutzen dugu... Kanpotar askoren borondate ona ezagutzen dugu, bertako askorena baino hobe. Kontatzen ahal banu extremadurakalegarbitzaile eta aspaldiko nere adiskide batekin izan nuen solasaldia! Baina ez dugu esku artean tresnarik uholde guzti hori bertakotzeko!

ATERABIDE BATZUK

—Lurralde antolakizuna, hobe esan berrantolakizuna (reordenación del territorio). Kanporatzak eta kanporatzeak daude, eta Deba Arrotik Artibaikora joatea ze arrazo inporta zaigu! edo Durangaldera! Ze Gipuzkoa, ze Bizkaia eta ze demontre! Eskualde edo herrialde chauvinismoekin oraindik. Hor ditugu Gipuz-

koaren mugan Araitz, Larraun, Basaburua. Imotz eta beste zenbait haran eder. Bizkaian bertan, industria ahuleziak herbestera doaz urtero gazte asko, Ameriketara ere bai oraindik. Lea Arro guztian ia ez dago industriarik; beste eskualde batzuek ere badira oso industria txikia dutenak. Arabak ia industria guztia Gasteiz eta Laudion du, eta bestetan ezer gutxi. Nafarroan badira skualde asko libre eta hutsik. Estatuarteko mugen gainetik, ze industria dago Garazin eta Pettarran? Edo beste eskualde gehienetan? Bilbo Handiak, Deba Arroak eta Oiarzunen bokalak industria eta bizilagun urritze bat balute, kaltetan beste mesede. Kontuan izan gainera, Euskal-Herriko jendearen erdia, horietan bizi dela.

—Poligono berriak egiteari bai, toki aproposak direnean, eta hiri barrutik lantegiak ateratzeko, baina lehengo demografiaren ekilibrioa kontuan hartuz. Bestela, poligono berri bila beste udal edo eskualde batzuetara joan, batez ere, atzeraka doan eskualdea baldin bada.

—Herrietako agintariak, alkate eta kontzejalak, zerga iturriak aldatzea, «Ley de Régimen Local» berriaren «enmienda» garaian daudela ohar daitezela. «Lo-hiri» horietako

alkate bat askotan keitzen da industria zergak albo-herri batera ihes egiten dutelako. Zuk baduzu zenbait prokuradore adiskide, goragorik ere bai; zergatik ez diezu eskatzen, industria zergak eskualdera banatzea?-esan nion behin. Hori litzateke bide bat, industria zergen diru iturria, eskualde osoari ematea, mankomunidadeei, orduan berdin litzaioke herri bati industriarik izan ada ez izan. Hirigintza ere oreka hobeagoarekin, eskualdeka egingo litzateke, eta zerbitzu gehientzuenak ere bai.

—Industriaren aukeraketa. Hau beste esku batzuetan badago ere, zenbait egiterik badago. Kalitatikobi gehitu eta ez kuantitatikobi. Lan postuak sortzea eta gero etxeak pilatzea, «mafioso» batzuk gizen-tzea da gehienetan eta ez gizartea mehoratzea.

—Aterabide hauek aurrera ongi ateratzeko, badakigu beste baldintza asko ere behar direna. Noski, ez ditugu begiak lausoz hain betetik. Beste aterabide batzuk ere idazteke utzi ditugu. Ea egunen batean...

D. AMAITERMIN

LUDIKO IZADI-GIZADIAK MARGOETAN ZURE ETXERA KO

URRUTIKUSKIÑAK, TV.k. sendia bilduerazi egiten omen du.Margoetakoak berriz, bildu ta poztuerazi. Orrelako bat eder litzaioke noski, zure sendiari. BAIETZ? Oraintxe dezu ba egokierarik ederrena ta gainera zure betiko diru-aurreratzea malmetitu gabe.

DONOSTI-AURREZKI-KUTXA'k egingo dun zozketan, barrenen izango zaitugu.

20 TV. MARGODUN! 20 URRUTIKUSKIN...!

IZADI-GIZADIAK MARGOETAN ZURE ETXERA KO!

Zure libretan sartzen dituzun 1.000 pezeta bakoitzeko, zenbaki-txartela dagokizu ta gainera. beingoz, libretan lendik daukazun 5.000 pezetakorik aña zenbaki-txartel. EKIN BAI ta eskatu txartelak gure lantegietan.

SORTEO 20 TV COLOR

Donosti Aurrezki Kutxa

ON KOSME ETA OPUS DEI

Opus... Opus... Opustarrak. Zer den zer diren zertarako? Zer elburu, Zer bide? Galderak eta galderak egin 'oi zituen On Kosmek. Argia nai eta ezin arkitu. Mami-mamitik eta barru-barrutik Opusen eginkizuna ezagutzen duenik, ez du uste On Kosmek. Gaurko bere jardun eta pentsaera, iritzi utsean geldi bedi; ezin daitake izan sinismeneko egia.

Zer arraio ote dituk Opustar oiek? Irurogei millatik gora omen dituk munduan zear, eta errikoi jende artean, bakarra ezin diat topatu. Apaizen artean emen Euskal Errian, asko ote? Bat edo beste badela entzun izan diat, baiña apaiz señorito, irakasle eta maisuen artean dituk nunbait. Zimaursai zikiñez betetako nekazarien artean, arrain kiratsa daramaten arrantzaleetan eta mutur zikin, langilleetan OPUSTARRIK ba ote? Ez gaituk, bada, gu bizi markesen artean, bat bedenik ez ezagutzeko!

Nik entzun izan dudanez, eta ez zekiat egi-egia denik, goitik beeraka Apostoladutza egiteko omen dituk Opustarrak. Mailla gaillurrenera igo, giza-bizitzan lurreko Agintaritzak eskuratu eta GIZARTEA ANTOLATU, Ebanjelioaren kutsu eta izpirituan. Jauntxoak izan, gizarteari on egiteko; ikastetxe, eskola, gaixotegi eta goi maillako elkarteetan buru izan, guzia, Kristok nai bezela, antolatzeke.

Diodana simplekeria ote? Erdizka ote EGIA? Lurreko GIDARI eta ZUZENDARI izateko egiñak ote OPUSTARRAK? Ao beatan, baietz erantzuteko, ez diat kopetarik. Gauza bat, ordea, garbi ikusten diat: 1956 urteaz geroz, OPUSTARRAK izan direla Espainiako Gobernuaren jabe. Teknikrata izenaz, Espainiako «Aurrerapenen» guraso zerizten eta Agintaritzako makilari beren eskuetan biziki eusten zioten. Falanxea baztertu, industriak ugaltu, exportazioa geitu, planifikazio berriak egin... Mutillak ituan, bai Opusko gizonok. Carrero Blanco izaki Opustarren eustaille eta maitale, eta onen eriotzak Opusko Agintaritzaren azkena ekarri zian.

Gizarteko indarrak eskuratuz, mundua salbatu bear bada, Kristo, PELLO aundi bat dela esango niake. Bere Apostoladutza eta Ebanjelioaren zabalketa, Pilatos Herodes, Kaifas eta Lege Gizonen egin bear zian; Peiko, Juanito, Pillipe, Andres, Santi ta Kompañia lanketa orretarako ar? Errege agintaritzak, Pilatosen Gobernu etxea, Elizako Sanedrin, Jakintsuen Eskolak eskuratuz, obe zian, bai Kristok lan egin. Baiñan, ez, erri xumearen erdian, anka okerrekin, begi bakarrek, lapurrekin, emagalduekin ikusten diagu Kristo. Ez ote zekian Kristok zer egiten zuen? Pauloren itzak alferrekoak ote, «Munduko argalak aukeratu ditu Jainkoak munduko indartsuak arrituta uzteko» zioenean?

—o0o—

Iraillaren 4ean. Barbastrotik Torreciudad alderuntz doaz On Kosme, bere anaia eta adiskide bat. Goizean da. Urrutitik sumatu dute Torreciudadeko eliz dorre luzea, oso luzea. On Kosme ezin isillik egon: «Orra or kuku-rruku jo naiaz, inguru guziaren gain-gaiñetik azaltzen zaigun eliz dorrea. Lepoa moztea merezi dik, lotsagabe orrek». Opustarren aunditasunaren irudi ote duk eliz dorre luze ori? Beren Nagusitza eta Agintaritzak agertu nai ote dik gero?

Orain zazpiren bat urte, menditxo bat baizik ez zen Torreciudad. Menditxoaren gainean, Ama Birjiñari jasotako ermita bat. Aurra zalarik, mirariz bezala, Josemari Escibak, Opustarren Aitak, osasuna iritsi zuela eta Opuskoek gauza arrigarri batean bi-

urtu nai izan dute Torreciudad menditxo. Eta an dago guzien gaiñetik dorrea, dorre luzea, arro, nagusi. Bere itzalpean, etxe-konplejo izugarri bat; gogo jardunetarako etxeak, elkar izketatutako biltokiak, Aita Eskribarentzat berezizko etxe-bizitza, langille eta gizarte arazoak aztertzeke lekuak. Zer ez? Etxe konplejuaren erdian, eliza, eliza aberatsa, zoragarria, aundia. Eliz aurrean, enparantza, plaza izugarria. Peregrinaziotan 50 millatik gora erromes jasotzeko plaza. Basilika bikain ura, gotiko eran egiñikoa, retabloa renazimientu erakoa, erdian Torreciudadeko Amabirjiña Romanikoa duelarik. Kriptak arrigarria, bere 50 aitorlekuekin!

Zer da au, ordea? Batikanon ki bat? Escorial edo Valle de los Caidos? On Kosme mintzo zaigu berriro: Arantzazu eta Gasteizko Katedral berria eraberritu zituztenean, marmarra eta salaketa sortu uan; Torreciudad onen alboan, aundaren gaueko eztula izatera ere ez dituk iristen. Emen bai egia gertatzen dela Berrobiko jaietan On Brauliok egiñiko sermoia: «Nor dira Bidaniko Bartolotxo, Ikaztegiatiko Lorentxo eta Beategiko Martin-txo, Berrobiko Andres aundiaren ondoan? Arantzazu bera utsa duk Torreciudadaren alboan. Ez diat uste, Eliz Institutio batek azken urteotan, oni urreratzen zaion bezalako gauzarik egin duenik. Arantzazu, Batikano aurretik egi-

ten asitakoa duk. Baiña, Torreciudad? Orain zazpi urte asitakoa. Batikanoko Batzar Nagusiaren ondoren, Erlijioaren izenean, orrelako gauza aberats eta arrigarria egin ote daitake? Lau mila milloi, guzia, kostatuko omen duk. Zenbat diru ote duk? Igan-deko Mezatan Kasildak jasotzen dituen diru pixarrekin ori guzia osatzeko, zenbat urte bearko ote? Amabirjiñaren limosna utsez jasoa omen duk ori guzia. Gero, zera, ez dagoela miraririk! Nola arraio jaso ainbat diru, limosna utsetik? Emen, ingurueta-ko jendea eta etxe bizitzak ikusita, ez zirudik bada leporaiño diruz beteta daudenik!

—o0o—

Elizan sartu da On Kosme. Andre Mariari begira-begira «Magnificat» errezatzen asten da. Iritsi danean, ordea, «Altsuak gauza aundiak egin ditu neregana» esatera, bat batera gelditurik zeruko Amari ateraldi xeblebre au egiten dio: Gauza aundiak eman zizkizula Jinkoak? Arimari begiratuta bai, noski; lurrari begiratuta ordea, zer eman zizun bada? Belengo ukullua, Nazaretoko txabola, erbestea Egipton eta oe gozoaren ordez, gurutzeta iltzeko zure semeari. Emengo edertasunei begiratuta, ia ia ausartzen naiz, Ama, zuri esaten: «OPUS-KOAK GAUZA AUNDIAK EGIN DIZKIDATE».

AROSTEGIK

ETXEKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz eglten ba'ezu

ATOMIZADO LAGARTO — Jabolak erabilili beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — Jabolak bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jabol bakarra

Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

¡JABON LAGARTO!

JOSE ZINKUNEGIREN

OPTIKA DONOSTIA

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Choquetia

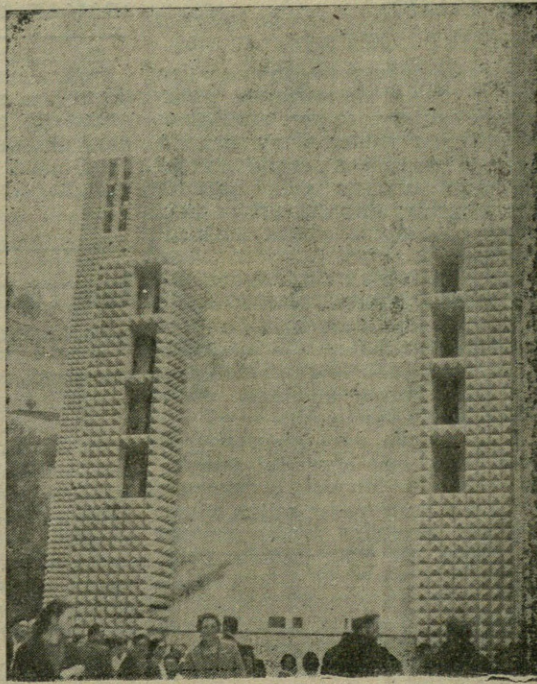
Getaria, 10 - Urrutizkña: 41 77 51 - Etxekoa: 42 27 00 - DONOSTIA

Arrantzazuko

Elizak

25

urte

Iraillaren 9-an, Arantzazu-ko Ama Birjiñaren egun berean, historia berri bat hasi zen: Eliza berriaren lenengo harria ipini zen. Ta Eliza berriari ekin zion Euskalerrriak. Fraileak alde guztietara zabaltu ziren: «Harri bat ematen ba didazu, Arantzazu-ko Elizan jarriko du-gu betiko, Amaren etxean».

Ta herriak, esku zabal, eman zuen harria. Harria ekarri, harria kendu, harria landu, harria jarri. Poliki poliki, urte luzeen buruan Arantzazu-ko Eliza berria jaso zuen Euskalerrri osoak.

Izenak izenen gainen ugarituz doaz: Oiza ta Laorga jaunen estruktura; Txillidaren ateak; lehenik Lara-ren margoak, eta gerora Lucio Muñoz-enak; Alvarez de Eulate-ren lehioak; Oteiza-ren irudiak. Izenak dira, Arantzazu jasotzean agirian daudenak.

Beste milaka izen geratu da oraindik ixilean: izen hoiek ez dago kontatzerik: Herri osoaren izena dabil harrietan gora eta behera Arantzazu-n. Hala nahi izandu zuen orduingo Euskalerrriak. Asmo hura —orain hogetabost urte— gaur egi da: «Ermitatxo bat eidazu» dio kanta zaharrak: ta ermita ordez, ikaragarritzko eliza jaso zuen Arantzazu-n herriak harkaitzen artean harkaitz.

Baina Arantzazu ertileku bihurtu nahi al zen? Harriek harrien gain pilatzearekin konformatu al zen Arantzazu ta Euskalerrria?

Eliza gardena eraiki zen: hor dago, alde guztietatik biltzen den jendearentzat miresgarri. Harriak pilatuak daude. Etxea jasota dago. Harriekin batera, ordea, Arantzazu-ko kondaira aldatu nahi zen.

Gerora, giroa aldatu da.

Garai bateko «Euskaldun fedeun» hura galtzen doa. Beste zer-baiten bila abiatu da herria. Arazo anitz agertu da. Eragozpenak, ezinak, saminak, erretzen doaz hainbesten bihotzak.

Garai batetako gure zaharren asmoak bete ordukoxe, beste mila asmo sortu da. Fedea, ilundu egin zaigu. Duda muda asko dabil gure artean: «Fedea sendotuta, burnia bezela» kanta zuen jendeak Arantzazu-ko Elizan barrena sartzean.

Gaur jende asko dabil saminez. Ta saminez biltzen da Arantzazu-ra, zerbait nahiko luke eraman etxerako. Ez harribitxi bat, edo Arantzazu-ko Ama Birjiñaren Irudia, urte edo zilar, baizik bizitzarako beste zerbait. Zahar, gazte, adin eta kultura maila guztietako jendeak, gizarte sail guztietakoa biltzen da gaur Arantzazu-n. Zer nahi du?

Zer egin behar du, Arantzazu-k gaur?

Zer biltzen du, harriez gairi, jendeak Arantzazu-n? Bakea? Denaberri?

Aldi berriei erantzun berriak. Galdera gehiegi dago gure artean tzunik gabe, ixiltasuna bera erantzunaren truke ematen ez ba dugu behintzat.

Erantzunik gaur apenas inork duen paraturik. Bilatu egin behar da, arduraz, penaz. Garai bateko historia luzea dauka Arantzazu-k: hainbeste gizaldietako bidea egin duen leku batek, eta bizirik iraun nahi due nbizitza leku batek, bide berrietatik abiatu beharko luke egunoro. Erraz esaten da: baina nekez egiten da.

Horregatik, gaur berriro Arantzazu herrira bihurtzen da. Gaur galdezka.

1. Zer iruditzen zaizu gaurko Arantzazu, bere historia kontuan izanik?

2. Zer biltzen duzu Arantzazu-n?

3. Nola ikusten duzu Arantzazu-n geroa?

Zuk zer diozu? Erantzun mesedez: guztion artean bilatuko ahal dugu bide eberri bat.

Huts egin dugu sarri. Akats asko dago. Baina, penaz degoenak sarri negar egiten bakarrik daki: xukatu begiok eta begiratu geroari. Gaurko eguneko dugu gurea. Eta horrekin sortu genezake gero berria.

Bakeatzaren urtean, guk ere bakeak egin nahiko genituzke gure herriarekin. Zor diogun gure gaur honetatik bihar berria eman nahi diogu. Zorretan gaude. Ez bait digu Arantzazu harripila zaintzeko eman, baizik bizitzeko: erantzukizun eman digu. Ba dakigu horrenbeste. Ta orregatik, zai gauzkazu: zure eratzuna pozik jasoko dugu, ea guztion artean gure Arantzazu horri aurpegi berri bat ematen diogun.

Lenengo harria ipinia dago. Oraindik azkenengoa ipini gabe dago. Eta ezin ipini ahal izango dugu sekula guztietan. Bihotzeko harria ez da behin betiko lantzen. Oraindik, agian, harrobian dago. Ta zuk ere, irakurle adiskide, ba duzu zurea ipintzeko eskubide ta erantzukizun.

Sarri esan izandu da: Arantzazu Euskalerrriarena da. Har beza, bada, Euskalerrri osoak berriro haren gain duen egitekoa.

Peio M. Zabaleta
ARANZAZU-TIK

soraluze

SAN INAZIO

Gure aurrekoen sinesmena adierazten duten baselizatxo polit batzuk badira gure herrian. Hoi artean San Inazio dugu berriena. 1957garrenean eraiki zuten Txurruka baillara eder hortan. Orain berritu egin dute. Atzo izan ginen bertan eta polita aurkitu genuen.

Ezagutu ere ez dago ezagutze-rik gure elizatzoa. Harritzko al-dare zaharra bazterturik, zurezko batean ematen du apaizak meza, jendeari begira. Teillatu eta eliza barria aldaturik dira. Berri itxura hartu du.

Egin zenean asto gainean eraman zituzten harriak, teillak, egurrak eta burniak... jendeak ere oinez joan behar izaten zuen.

Orain berebiler heldu gaitzake. Oinez ere joan daiteke nahi duena.

OPORRALDIAK

Hamar hilabete. Urtea hortxe-hortxe. Ia urtea Soraluzeko langileok oporraldiak elkarrekin hartzen ez genituela. Lasatasun eta atsedean orduan bakoitza bere aldetik sakabanatzen da. Aste egunetako lan eta kezak elkarrekin pasatzen ditugu. 11 hilabete elkarri mutur-joka ibiltzeko. BAT elkarrekin gozatzeko. Eta orduan batzuk BENIDORera besteak tornilloei haria edo burua ateratzen.

Ez da ondo. Ordu txarrak, neketsuak eta mingarriak elkarre-

kin. Besteak bakoitza bere aldetik. Ez da hain ondo.

Kanpora bidaltzen dugu gainera dirua, honela.

IRAILAK 22

Gaur ez dut nere anaitxoak ikastolara eraman beharrik izan. Ahazturik banangoen ere jai zen gaur Soraluzen.

ASALIA

herrera

UDAZKENA

Atzean utzia dugu, dagoeneko, uda. Udazkenean sartuak gara beraz, eta ia guztiok betiko eginkizunetan murgilduak gaituzue. Lanean ari dira batzuk, eskoletara itzuli dira besteak. Bete-behar horietaz aparte, ordea, bada herri mailan zer eginik franko. Dirudienez, behar horiei erantzuteko ekintzak ere martxan daude. Hartara, bilduak omen dira behintzat, Aste Kulturean elkarlanean aritu ziren bazkunak, hau da, ITZALA, IKASTOLA HERRI-AMETSA, MENDI-ZALEAK eta SAILEKOAK.

Oraingoan CLUB DEPORTIVOARE gongratu omen da lehenengo bilera horretara. Baina betikoa, ez omen da haietarik azaldu!

GAU IKASTOLA

Aurtengo gau-ikastolari buruzko informaziorik nahi duenak, galdagin diezaiola ikastolako edozein ande-

refiori. Oraindik, ez bait dugu jakin ahal izan, noiz izanen ote den euskara ikasi nahi duen ororen arteko bilera, haseran urtero egin ohi dena. Laster izanen delakoan gauden, erne bada.

Bilera horretan erabakiko dira taldeak nola banatuko diren, zein irakasleekin ihardun beharko duten ikastaroan zehar eta ze egun eta ordutan izanen dituzten klaseak.

BETIKO LELOA

Euskara irakasteko irakasle gutti. Hara gure herriko problema, herri gehienetan dutena. Hemen, ordea, euskaldunak urri izanik irakaslez eskasagoak aurkitzen gara oraindik.

Lerro hauen bidez, euskaraz dakien eta irakasteko prest dagoen edonori, gure deia!

Euskalduntzearen beharrik ez zaigu falta-eta gure txoko honetan.

ABESBATZA

Bai, lehen bazen koru bat. Urteak dira desegin zela. Orain hor dabilta batzuk, korua berriro antolatu eta martxan jarri nahirik. Elizako kantetaz aparte, bestelako kantak prestatzeko asmoa ere badute.

Ahots ona duenak (eta belarri fina agian) badaki non duen eginkizun polita betetzeko aukera, nahiz emakumea nahiz gizasemea izan.

Elizako aretoan eta urriaren 3an bilduko omen dira lehenengo aldiz, arratseko 8etan. Orduan, nahiko jende bilduko ez balitz, bertan behera utzi beharko lukete asmoa eta ametsa, hezur-mamitu gabe.

Esan dezagun, bide batez, zuzendaria Pako Laskonategi izanen dela; lehen ere ber-bera izan zen.

SAIOAK

Kantetaz ari garenez, ezin aipatu gabe utzi, aurtengo Olentzerorako kantak prestatzeari noiz ekingo zaion.

Igaz bezala, goiz samar hasiko dira aurtenera eta saioak astean behin bakarrik izanen dira, haseran behintzat. SAILEKOAK elkartearen aretoan, asteazken guztietan gaueko bederatzietatik hamarretara, eta urriaren 15ean hasita.

Koldok, zuzendariak, puntualidadea eta seriotasuna eskatzen du. Besterik ez.

ETXETXUKOAK

pasai donibane

BAZKARI — AGURRA

Joan den astean jakin genuen ofizialki, erreotreak hartutako erabaki sendoa, alegia, herrian 22 urte pasa ondoren alde egiten zuela.

Oraindik orain gogoan dugu D. Diego Garagorri erretorea, Ermuatik herriratu zitzaigunean kuajutore bezala. Apaiz gazte bulartsu eta kementsu azaldu zitzaigun, batipat Mariaren alaba, luistarren eta gazteen mugimenduetan.

Azkeneko urtetan ordea, aldatze izugarria izan da Euskalerrrian eta gu ez gara aparte geratu. Gure herriak, euskal politikazko burruka eta kontzientzia bultzada dexente hartu du, eta «nor gara eta nun bizi gara» ohartu ginen. Beste aldetik, eliztarrok, oso nahastuak gabilta eta esan dezagun, une hauetan sakabanatuak gabiltzala erabat. Eli-

za instituzio edo erakunde bezela krisialdi haundia igarotzen ari bada, eliztarrok ere murgildurik ikusi dugu geure burua ekaitzaldi larri honetan. Atzerazaleak eta progresistak sokatiran dabilta gaurko Elizan. Hala eta guziz, burruka eta sakabanatze hauek, euskal Elizaren-tzat itxaropen berri baten iturria izan daitezke.

Orain direla egun batzuk, herriko elkarte edo soziedade guziak bildu ziren zineman, gure bikarioari zerbait eskeintzeko asmoz. Eta honako erabakia hartu zuten: datorren Urriaren 5ean, Meipi aldean dugun frontoian, bazkari herrikoi bat eskeintzeko zaila. Gure aldetik zera opa diogu: bere eginkizun berri hortan, izan dezala adorea eta kementa esperantzarekin batean.

DADIE ORGANU-JOTZAILEA

Irailaren 28an, 72 urte zituelarik, Angel Dadié musikalaria hil zitzaigun.

Azkeneko urte hauetan, musikari baina D. Vasco-ko kronikalari ezagutu badugu ere, Angelen dohain berezia musika izan da. Gerra ondoren jaio garanok, geure parrokiako organu-jotzaile bezela ezagutu dugu urte anitzetan. Berak sortutako abesti sorta ederra ezagutzen dugu eta arregloak erruz. Neronek, Angelek egindako arreglo mordoak, gordeak ditut etxean. Abestien artean, hau dira ezagunenak: «Bihotz sutuakin», «Belenen jaio da...».

Bere emazte eta semeek gure saminik beroena opa diegu.

INALURRETAK

Etxe bizitza bat irabazi duzun albistea pozik jasoko al zenduke?

ZOZKETA 4 BIZITZA

CAJA DE AHORROS
PROVINCIAL DE GUIPUZCOA

Etxe bizitza bat irabazi duzun albistea pozik jasoko al zenduke?

Pentsa zazu urrutizkiñez dei bat artzen duzula... Eta etxe bizitza bat suertatu zaizula esaten dizutela! Sos bat kosta ez zaizun etxe bizitza. Gure etxean,

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA ETXEAN, zure diruak aurreratzeagatik bakarrik irabaz dezakezun etxe bizitza duzu.

Sartzen den 1.000 pezeta bakoitzeko zenbaki bat jasoko duzu, baita ere

leendik jarriak daukazun 5.000 pezetako bakoitzeko, beste zenbaki bat ere. Eta ain da erraza orrela etxe bizitza bat eskuratzea! Au da uste gabeko poza! Orrelako albistea, nork ez luke pozik jasoko?

BASAURIKO VI EUSKAL JAIALDIAREN OINARRIAK

TALDE BERRIENTZAT BASAURIKO UDALETXEA ANTOLATURIK

- Hiru lagun edo gehiagoz osatua izan behar du talde bakoitzak
 - Euskal abesti jaialdi bi baino gehiago irabazi gabea.
 - Eta diskorik grabatu gabea izan behar du taldeak.
- Abestiaren hitzak euskaraz izango dira.
- 1975garrengo urriaren 26an, goizeko 11etan, ospatuko da jaialdia «Cinema Social de Basauri» delakoan.
- Partehartzaileek nor beraren berri bidali behar dute: izena, abizenak, helbidea, tokia, jaioteguna eta bakoitzaren D.N.I. eta hiru abesti hitz edo gehiago nahi badituzte. Gainera, bakoitzaren hiru kopia eta gaztelaniara itzulita.
- Guzti hauek urriaren 4erako bidali behar dira. Taldearen izena ere beharrezkoa da.
- Sariak hauk izango dira:
 - Dirutan:**
 - 12.000 pezeta eta trofeoa.
 - 9.000 »
 - 7.000 »
 - 5.000 »
 - 4.000 »
 - 3.000 »
 - DISKO baten grabazioa C.B.S. disko etxeak eginik.
 - Jaialdiaren irabazlea era honetan aukeratu izango da:
 - Boto guztietatik erdiak, 7 lagunez osaturiko jurado batek edukiko ditu. Partehartzaile bakoitzaren lana kontuan izango du, bai abestigintzan, bai hitzetan, bai esanahian, bai doinuaren, bai interpretazioaren eta baita gaurko musikari ematen dion bultzada berrian ere.
 - Beste erdiak jaialdian den jendeak emango ditu.
 - Diskoa nori eman, juradoak bakarrik erabakiko du.
 - Partehartzaileek helbide honetara jo behar dute.

JOSE MIGUEL MERA BENGOA
C./ Tiburcio Bergareche n.º 1
Basauri (Vizcaya)

OHARRA:

Parte hartzen duten taldeak sei baino gehiago badira, donen artean kantu saio bat egingo da. Onenak aurrera pasatuko dira eta besteek 500 pezetako saria hartuko dute.

Talde guztiek eman bezate beren telefonoaren zenbakia.

beasain

BIDELUZKO JAIK

Lantegietan oporketak bukatzea erekin batera (gehienek behintzat) geldu ziren grebak ere hauziki zirela bide. Bakarren bat kenduz gero, gure herrian eta ingurumarian, aipatu pokabidea hartu zen. Batzuk ostera, laster hasi ziren lanean. Lehenik erdizka edo... eta bete-betean azkenik. Beste batzuek, luzatu egin bide zuten bigarren aste batez eta isteraino ere heldu ziren. Honela, irailaren 2. astean oster berri zen egoera eta greba zabaldu. Jarraian, langile sail handi samarra kalera jaurlia izan da eta gainontzekoak lehentxeago edo geroxeago lanean hasi dira oraingoz behintzat. Harremanetan jarri zaizkien baldintzak ez dirudite oso begarriak ta oster barruratzeko gertakizun nekeza dirudi... Nolanahi ere, denborak esanen du...

Bestalde eta egun horietan, deirik eta idazketarik ez da faltatu. Nola paperez hala hormaz, esaterik aurkakoan irakurri dira. Halere oraingoan ere jakin batetako agertu dira garaile honetan eta dirudienez, horretarako babesik eta laguntzarik ez zaie falta.

Opo-jokua ere berriz ugaritu bide zaio jendeari eta banaka ibiltzen ere ikasi beharra izan da aldi-aldi. Ilunabar ilun samarrak jasana dira eta egun batzuk eguzkirik ikusteke egindakorik ere bada noski. Halere, badirudi jendea ez dela egon, ibili baizik eta egoera bera ere ez dagoke, ibilian dabil.

Honek guztiak dirudienez, festa girorik ez du piztu noski eta azken orduko aldaketarik ez dago behintzat, festa zantzurik ez da nabari ez herrian, ez Bideluze deritzan J. M. Arana kalean ere. Beste urte batez ospatzekotan beharko...

EUSKERA IKASTAROK

Joan deneko zortzi urteotako lanari jarraiki eta Euskaltzaindiaren babesean, Euskera ikasteko nahiz hiztunak alfabetatzeko ikastaroak antolatuta dira. Izenak emateko epea, irailaren azkenetik Urriaren hase-rara da jartzekoa. Lerro hauk argitaratzerako iragana noski. Urteoro bezala, ikastolako geletan irakatsiko da. Oraindik, euskeraz mintzatzeko ez dakitenak sailatu dira gehienik. Hitztunak ere ordua dutela uste dugu beren hizkuntzaz ongi baliatzeko hainbat ikasteko. Gau-

pelketa jokatu zen irailaren 21ean.

Ez noa erdal egunkarietako irratiek esan dituztenak birresatera: Nork irabazi zuen, zelan, zenbat ziren? etab.

Puntutxo bat ukitu nahi nuke hemen. Euskal Herrikoa izanaz, zelan ez da lpar aldeko txakurrik agertzen?

Beraz, Euskal Herrikoa bada, bere osotasunean har ezazue, eta, osterantzean, Hego Euskal Herriko txapelketa bezala jar. Kontu, datorren urterako.

Eta despistaturen bat gelditzen bada, jakin dezala, Zeanuriko Etxebarriaren «Mastin» gertatu zela txapeldun.

JAIK

«Aita San Migel lorretako zeru haundiko lorea...

Ez da aurtengo lorretako jaietan abestuko, ez baita jairik.

Egia esan, jaiak ospatu ala ez ospatu, zer axola guri. Tabernak, dantza lekuak, zinemak, futbola eta horrelakoak nahi beste baditugu!! Toki hoiek beterik egon dira; hala daude eta egonen dira gure kaltetarako eta beste askoren alaitasunerako.

Zenbat ordu alfer galtzen dugun, argigarri litzateke; ziur asko beste kukurruku batek joko liguke, zelan halan ordu hoiek aprobetxatuz gero.

DIPLOMAK

Jakin dudanez, irailan eta zortzi egunen buruan, ikastaldiño bat egin da Durangoko «Damas de Nevers»-en ikastetxean, herriko ikastolaren aurrez aurre.

Ikastaldia, Hezkuntza lege berriak euskara irakaskuntzan sartzeko zabalitzen duen ateari begira egon ohi da; hau da, maixu-maistrak euskara irakasten gai izan daitezen prestatzeari.

Guztiz 60aren bat ikasle jarraitu zaizkio ikastaldiñoari. Bizkaiko hainbat herritatik bilduak direlarik, halan holan Durangoalde, Arratia, Bermeo, Zornotza, etab. Hasiera honi jarraipena emongo zaio asteen behin ostiraletan bilduz, eta ikastaldi barriak antolatuz.

Mugimendu berri hau, —berri dei badakie lehenik euskara eremua lantzen eta hor dauden apaiz talde gidari ugariari—, Derioko eliztarren giro linguistikoa (zorionez ez daude hor ezagutzen ditudan eliztar guztiak) eta Euskerazaleen babesean antolatua izan da.

Ikastaldi hauei jarraitzen eta beroriek emaitzen dituztenei «diploma» delako mat emongo zaie, ikastaldiak amaitu dituztela esanaz, soil soilik.

Zertarako, galdetzen dizuet? Ez dugu ba Euskaltzaindia bat titulua emoten diharduena etsamiña pasatu ondoren? Zertarako ba «diploma» hori? Euskara irakasteko prestatuta bazaude, hizkuntzaren murreraz menderatzen baduzue, Euskaltzaindiko etsaminetara joan besterik ez duzue eta horrela ez bada alferrekoak dira bitarteko «diploma» guztiak.

Nahi baduzue jarri zaitezke lanean «diploma» bage baina mende ez zaitezte has nahasketarik sortzen, zeren bide horretatik, Durangon berton Gerediaga babesean diharduten alfabetatzekoak ere «diplomaxo» bat emon ahal izango dute eta beste hainbatek ere bai.

Horretarako uste dut, Euskaltzaindia dugula Euskal Herrian erakundetik egokiena eta ez beste inor. Besteoi ikastaldiak prestatzea eta antolatzea tokatuko zaizue; horretarako eskubidea inork ez dizue ukatzen.

KATAZURI

errenteria

EURI JASA

Udazkena etorri zaigu oraintxe eta badirudi eguraldia iluntzen ari zaigula. Era berean, jendeak kasu askotan lanerako gogo bizi duela ere ba dirudi. Batek baino gehiagok ekingo dio nahiz lantegi, denda eta abarretan. Hautatik kanpo adibidez «EREINTZA» elkartek eraturiko txistu jotzeari eta ikasteari, gau ikastola eta beste hainbat zeregin, behar eta premiei erantzun jatorra eman nahirik.

Gauzak beraz zaparrada sasolan martxan jarri zaizkigu be-

rriro eta —inozoren batek ezik edo— hemengo giro txar eta ilunok atertuko direnik ez du gaurkoz inork pentsatzen.

PELOTA JOKOA

«ONDARTZA» elkartekoek antolatutik, palaz eta gomazko pelotaz jokatu den (jokatzen ari den). Txapelketa berezi bat eratu da errenteriar pelotarietaz.

Lehen txandako partidua honela amaitu ziren; Portu-Zalakain, 35; Arandia-Gonzalez, 21. Taberna-Garro, 35; Leonet-Iturburu, 16. Eta Azurmendi-Cordero, 35; Gastesi-Prego, 7.

Eta pelota jokoz ari garenez, badirudi aspaldiko Frontoi-Polideportibo Nagusi haren ametsa aurrera doala. Delegación Nacional de Educación Física y Deportes delakoak ia hoge miloi pezetako emango omen du eta Iberica, S. A.-k berriz lau miloi paseak, lehen txanda batetan behintzat. Diru-etxeren baten presametak etabar. Jakina denez, Olibet inguruko lurretan eraiki nahi da frontoi berri hori.

LIBURU BERRIA

Aita Zabalak eta AUSPOA liburategiak zabalduak, bertso liburu berria irten zaigu oraintsu plazara: Juan Kruz eta Joxe ZAPIRAIN anaien bertso bilduma. Amaika bertsolari on utzi dio Errenteriar Euskal Herriari, eta Aita Zabala banan-bana ari zaigu haien berri ematen. Trebeki eman gainera, jendeok gizon lanpetuaren fruiturik gozagarriena, bikaina dasta dezagun. Lehen Xenpelar, Telleri-Txiki, Panderitarrak, Frailia eta beste hainbat bertsoak eta gorabeherak gogora ahal izan ditugu, gazte garerok batez ere.

Juan Kruz Zapirainen «Brabanteko Jenobeba» sonatua adibidez, ez dakit duela zenbat urte Makazagaren etxean inprimatu zen. Bertso zaharrak etxeko zokorik zikiñenean, ganbarako bazterrik bazterrenean egon dira urtetan, deusetarako balio ez duten gauzen antzera hautsez beatek aitararen, aitonaren txorakeria zirelakoan. Gaurko giroak ordea ez du ordukoaren antzik eta etxeko bazter zikiñak garbitzen ari da bat baino gehiago. Pipiak ez du behintzat Aita Zabalaren gogoia zulatuko.

Ez dut liburua irakurri, baina bego hemen Errenteriar Zapi-raindar anaiek jarritako bertsoen berri pozgarria.

HOSTOA

MENORCA

(12garren orrialdetik)

rraskilo bihurriak) mariskoen artean, eta «xarc» (pantxoia baino finagoa) eta «moll» (Mediterraneoko arrain gorria) arraine-tan.

Abelgorriaz gainera, zerri bel-tza ere bada Menorcan, eta txerriek egiten dituzte «sobrasada» famatuak eta «carnixua» (xua = koipe) jangarriak. Zer esanik ez «Mahoneko saltsa» bere-berea dela.

Baina Menoscako produktorik tipikoena «GIN» delakoa da, ginebra alegia, Ingalaterraren garaienak oroigarri utzi zuena. Bi lantegi daude horretara emana, eta menorकिन «nazio-edia» da. Esan beharra dago ere, edontzi propio batzuetan aperitibo bezala hartzen dutela, eta sekula ez, ordea, janostean kopa gisa.

Jairik berezienak Sanjuanetan eta irailaren lehen astean (Gracia Andra Mariaren egunean) izaten dira. Egun hoietan eratu ohi da «Jaleo» delakoa. herri jairik zaharren eta tipikoena. Zenbait zaldun (hogeiren bat edo) kalez kale ibiltzen dira zaldi gaine-n. Tarteka marteka zaldiek aurreko hankak jasotzen dituzte eta kaleko ikusleek, edozeinek, bapatean aurreratu eta zaldiarekin dantza ahal eta egin egiten dute. Beti da hospitalean amaitzen duen zaurituen bat, baina hori, Sanperminetan bezala, programa barruan suposatzen da.

mutriku

IKASTOLAREN ALDE

Aurtengo udan erriko jalez baliatuz, «Goizeko Izarra»ko batzorde gazteak, beste erri askotan egin oi duten bezela, erdandegi bat antolatu zuen, erriko ikastolaren alde zerbait dirulaguntza jasotzeko asmoz. Ondo baino obeto antolatu ere. Bazen antxe laguntzalle ugari; gizon eta andre, neska ta mutil, guziak jo ta kia, etenik gabe lanean. Tomas Eizagirre auspo-soiñu jotzaille bizkorrak eta Azpillaga ta Oke-lar bertsolariak, jardunaldi ederrak egiñak ziren. Erreklamu ederra gazte jendea bertaratze-ko. Jendetzak. Ezin obetoago erantzun zuen.

Zorionak «Goizeko Izarra»ko batzorde gazte jatorrari.

ONGI ETORRI

Joxe Mari Burgaína «MURUGAIN» eusko idazle ospetsua izana, Caracastik etorrita gure artean arkitzen zaigu. Bere senditar eta adiskideen artean pozkarriz izan da bere etorrera. Nork ez du ezagutzen «MURUGAIN» idazle jatorra? Bearbada gazte maillan, oso gutxi, baiñon bere adineko erritar gutxi izango da ezagutzen ez duenik. Bere euskerazko idaz-lanak oso aipatuak ziren. ARGIA, EUZKADI, EUSK., EGUNA eta beste zenbait aldizkaritan txukun eta sakontasunez beterik argitaratu oi zuen.

Ongi etorri adizkide zaar zure jaioterri maitagarri ontara, eta gure artean igaro bear dezun illabetea, goxo ta atsegiña izan dezazula opa dizugu.

AGURTUAK

Barcelonati egun batzuetarako etorrita emen agurtu degu. Izaskun Egurbide Arrieta, motrikoar sendagile gazte azkarra.

Soldauzkako baimenarekin etorrita baita ere, Joxe Mari Ula-zia, ZERUKO ARGIAKO idazle bizkorra; Pedro Mari Lezertua C. D. Motrikoko ostikolari tre-bea, Iñaki Solupe eta Joxe Austin Urreizti gazte jatorrak.

JAIOTZA

Joxe Austin Elezgarai te bere emazte Iziar Maizek, leenbiziko aurtxo eder bat izan dute. Bat-loan LANDER izena jarriko diote. Zorion goxoan aurtxo berriaren gurasoi.

ANDONEGI-TAR Z.

—o0o—

Menorca, uharte zuri eta urdina, beste edozein herri galduta dituen bake eta bizipozaren azken erraiuak dastatzen ari da oraindik ere. Baina bere lokuluxka luzarorako ez ote den susmoa badu. Jendeak «zer gertatzen ari da» galdatzen zigan, behin eta berriz.

IBILTARIK

Uharte urdin eta zuria

MENORCA

Sasoi bateko "Island of Minorica"

Lau lau, hanka gabeko mahai zapala bailitzen, Menorcak Mediterraneoan dirau, isil eta apal, lotsati, inork lagatako tokian kokatua balego bezala.

Bere bereizkuntzarik garrantzitsuena «uhartetasuna» da, eta izate hone mugatu eta baldintzapetzen du bere bizimodua osoa. Menorca, uharterik gehienak bezalatsu, mundu txiki bat da, aparta, itsasoa, komunikabide ezezik, hesirik gaitzena ere izan dai teke-ta.

GEOGRAFIA

Menorca Mediterraneo mendebaldeko erdian dago. Laurehun bat kilometrotara ditu Marsella, Argelia eta Corcega. Kontinentalko lurralderik hurbilena Llobregat hibaia helburua da, berrehun kilometro ingurura.

Bere luzerarik handiena 50 km. da, eta batzuetan zabalera 15 km. baino ez. Egazkinez begiratu gero, lau ertzak ikusten zaizkio begirakun batez. Itsasoz aldiz, ordubete urrutiratu, bistatik galdu egiten da.

Neguan sortzen diren errektoren batzuk ezik, ez dago inolazko hibairik. Lehortea izugarria da, udan batipat, nahiz-ta hego aldeko lurrazpitan ur putzu handiak egon. Ipar aldean ur zerbitzua zisternatan egiten da.

Laborariak «110cs» izeneko baserrietan bizi dira, baratz eta soiloen ondoan. Uharte guztia «tanques» izeneko lurralde txikietan zatitua da. Lurralde hoiengatik mugaketa harri-metaz egina da, uharte guztian zehar azalerazten diren harri pilak nolabait biltzeagatik batetik, eta abereizaintza batere artzain gabe egin ahal izateagatik, bestetik.

Arboladia nahiko hedatua da, pinua gehienbat. Hala ere, zuhaitzik berezkoena «ullastra» delakoa da, gutxi bixurria, ipar haizeak (Tramontana) hain gogotik jotzen du eze, beti ere hego alderuntz okertuta.

Deba eta Lenitz bailada baino handitxoagoa den uharte honetan 60.000 biztanle bizi dira, sei munizipiotan banaturik. Hiririk nagusiak Ciudadela eta Mahon (hiriburua) dira.

KULTURA «TALAIOTICA»

Menorcaren historia, beste hainbat uharterena bezalaxe, gorabehera handikoa da, zeren historian zehar eta edozein aldatetaren arabera, armada toki nahiz merkatarien pasaleku bezainbat, paraje ahaztu eta zibilizatiotik aparteko herriak izan daitezke-ta uharteak.

Gizona berandu agertzen da Menorcan. Ez paleolitiko eta ez neolitiko garaietan ez da haren aztarrenik agertzen. Lehen azalpenak Burdinor Arokoak dira. Iritsi ziren lehen itsasgizonak Mediterraneoan beste zenbait uhartetako (Corcega, Malta, Creta) kultura ekarri zuten, edozein bat mendetan iraun zuena.

Mikrozibilizazio honen ondorio bezala geratzen dira arkitektura megalitiko mota bakan batzuk, hots, «talaiots», «taules», «navetes», «Ses Salas Hipóstilas», «circos» etab. «Talaiotak» dira nonbait ugariak, eta hain zuzen, kultura guzti honi «Cultura Talaiotica» deritza.

«Talaiotak» torre luzeekin ziren, talaiak bezalakoak edo. «Taulak», berriz, bi harriz egindako trikuarri bat, bata besteari gainean T formaz. «Navetak» harrizko bordak bezalakoak ziren, eta hilobitarako eraikiak. «Ses Salas Hipóstilas» eta «circos» direla-koak, azkenik, etxe bizitzak zitezkeen, gaur egun erdi lurperatuak agertzen direnak.

HAIBAT ZIBILIZAZIOREN GARAIPENAK

Erromatarrek J. K. aurretiko 122 urtean iritsi ziren Menorcan, baina ordurako fenizioek, grekoek nahiz cartagoarrek ezagutzen zuten. Hain zuzen, Mahon hiriburua izena Magón cartagoar generalaren izena ote den aipatzen da.

Dena den, erromatarrek bakesu pasatu zuten Menorcatik, eta batere eragin handirik gabe pasatu ere, 427 urtean vandaloak uharteaz jabetu arte. Geroztik, 500 urte luzetan hutsune larri bat sumatzen da historian. Uharte Europa harkundearen aparte abiatzen da, eta piraten joan etorriak izan ezik, ezer guti gertatzen bide da.

Musulmanek X mendean garaitzen dute; ondoko hiru mendeetan zehar laborantzak gorakada handia egin zuen. Ondoren, 1287 urtean Aragoiko Alfonso IIIak aspiatuz batera, katalan asko bertara emigratu zen, eta Catalunyak merkatalgo eta flotaren eragintzapean Ciudadela eta Mahonen erabateko hiriak sortu ziren; Ciudadelako eliza gotikoa ordukoa da. Aristokraziak sekulako indarra lortu zuen.

Geroztik, laborarien eta aristokraziaren arteko burrukak lehenik, izurrite handiak gero, eta XVI mendeko turkoen amena-

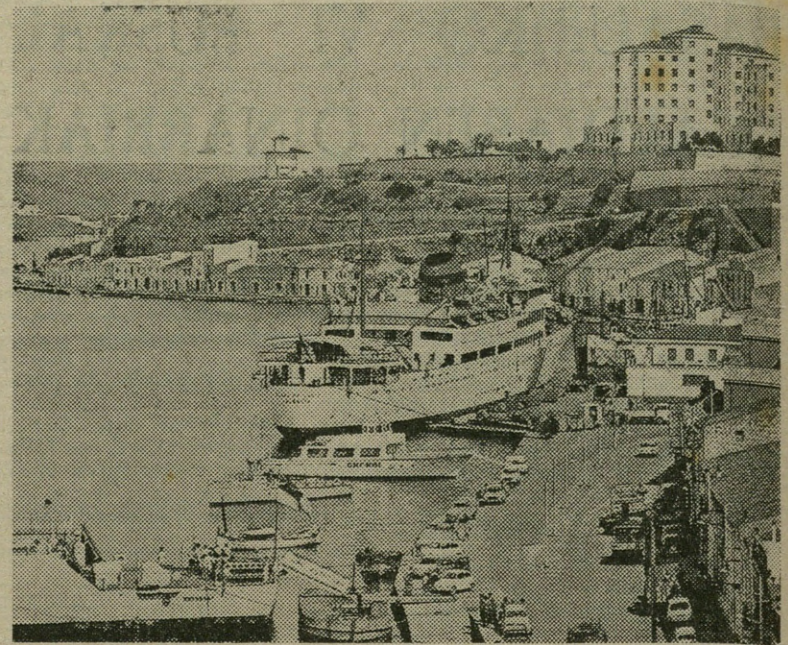
izan bazen ere, Menorcak egundainoko aurrerakuntza ezagutu zuen, hesiak bota ziren, eta gaztelu, jauregi eta elizak eraiki. Baita harmadarentzat herri berri bat propio sortarazi ere: Georgetown, gaur eguneko Villacarlos, oraindik ere kuartelez jositako jarraitzen dena, gartzela famatuaren aurrez aurre.

AZKEN BI MENDEAK

XIX mendean Menorca Espainiako Estatura itzultzen da berriro ere. Mahoneko itsasontziek Errusiako (Odesa) garia ekartzeari ekiten diote, baina Madrilako protezionismo legeak hankaz gora botatzen ditu konpainiak eta ondorioz uharteko ekonomia.

Merkatalgo eta nautika iturrik gabe, laborantza guztientzat urria izanik, menorkinak emigratu beharrean aurkitzen dira, Argeliara gehienbat. Giro honetan sortarazten da zapatagintza, ondoko urteetan horren garrantzi handia izango zuena.

Laborantzan jende sobera da, eta gehiegizko honek ez dio modernizazioari laguntzen. Hala ere, abelgorrizaintza hasten da, eta ezinbestez esne eta gaztagintza. Honelatsu, aristokrazia eta laborariek gero eta garrantzi gutia, gero dute gizarte berriaren barrena,

Mahoneko portua

Dena den, urbanizazio partikularrez gainera, hotelak ere gero eta gehiago ugaltzen ari dira, baina haatik, oraindik ere, ezer guti dira hogeita hamar hotel zazpi hilabeteko denboraldia duen klimarentzat.

Menorkin sektore handi batek (industri langile eta laborariek, batipat) bekozko ilunez ikusten du turismoaren gorakada hau, eta oker nahiz zuzen ez du premiazkotzat jotzen, aitzitik kaltegarritzat du.

GAURKO EGOERA ETA PROBLEMAK

Turismoak sortarazi dituen etxagintza eta zerbitzu lanak batetik, eta industriaren eraberritzeak bestetik, eskulanaren garestitzea erakarri dute, eta laborantza kinka larrian aurkitu da.

Laboraririk trebeak edota lur ontzonen jabeek mekanizatu behar izan dute, «secanoak» «erregadiotak» bilakatu, gainerako baserriak ia hustu eta desegin diren arte. Ekintzarik garrantzitsuena abelgorrizaintza da, esne eta gaztagintza. Hainbat enpresak esnekinak lantzen dituzte, Peninsularako gehienbat.

Industriagintzak gorakada handia egin du, zapatagintza bisuteriak batipat. Industrierik gehienak Mahon, Ciudadela eta Alayor-en kokatuak daude. Zapatarrena behintzat, ospe eta itzal handikoa da nazioarteko merkatu zabalean. Zapatagintza asko mekanizatu egin da, eskola zaharrek eskulangintzak oraindik irauten badu ere.

Zenbait enpresaren produzio osoa peninsulara bidaltzen da, «ingelesak» edo «italiarrak» bailiren bezala. Estatuak «Made in Spain» jartzea agindu berri duen arren, eraskin soil bat ipintzen zaie, gero Donostian nahiz Sevillan batere gabe saltzen badira ere. Beste enpresa batzuk erabat esportazioari atxikiak dira, ekonomi eta politik aldakuntzak (eta bezero guti eta handiak eukitzeak) erakar ditzaketen arrixkuekin. USAko eskari bat bakarra atzera botatzeagatik itxi egin den enpresa ikusi ahal izan dugu.

Merkatalgo harremanak ere gero eta gehiago ari dira gehitzen Mahonen bereziki, ez baitu beronek alferrik aireportu bakarra eta porturik handiena. Kontu izan, goizeko kafetik hasi gaueko tortila egiteko arraultza arte, sumministro guztia Barcelona edo Valentiatik eramaten dela.

Haserako turismo partikularrak eraz eta moldez aldatzen dihardu. «Charter» direlako komunikabideak ugaltzen ari dira urterik urte, eta turismoa mota popularrago bat (baita merkeago ere) irixten. Edozein modutan, urbanizazio eta ostatu berriak etengabe eraikitzen ari dira, ez beti behar luketen ekilibrio eta estetikaz.

Komerzio arrunta menorkinen eskutan dago. Menorkinena eta menorkinentzat burutuak. Peninsulako inmigrazioak ez da ia ezagutzen. Hala ere, bada turismoaren inguruan azaldu den beste sektore bat (Club, restau-

rant, kafetegi, itsas-kirol tresnak, lokomozio alkileria etab.) ingelesek sortu eta berek administratzen dutena.

Kontaminazio hitza hasiak dira ezagutzen. Mahoneko portuko (leupabost kilometroko itsas beso naturala) mariskoa jatea debekatua da jadanik. Horrez gainera, «S'Albufera» delakoan egiten hasia zen urbanizazioa geldieraz dute. S'Albufera (Mahonetik zortzi kilometrotara) Europan geratzen den paraje basatirik bakarretakoa dugu. Ahateak, kulixkak, antxetak, lazunak, epe-rrak, erbiak etab. ehundaka begi bistan agertzen dira, izutu gabe, beren oihuak eziz, isiltsun ikaragarriean. Inguru honetan goi mailako urbanizazio bat egin nahi izan da (zenbait etxe eraikitzen hasi ere) baina egundainoko istiluak harmatu dira, nuklear zentralen arazoarekin menorkinek bere gonbaratuz.

HIZKUNTZA

Menorkinak «menorkinez» mintzo dira guzti guztiak. Ez da bat ere ez dakienik. Eta lotsarik gabe, malizia barik, egiten dute, nahiz-ta aurrean dagoenak ez dakiela ondotoxoa jakin.

Alfabeto hutsak dira beren hizkuntza. Ez deritzate beren hizkuntzari «katalan» denik. Baina hori bai, konturatzen dira «menorkinak» ez duela gramatikarik eta nahita nahiez gramatikarik behar dutenak katalanez behar duela erosi... baina hori kanpotarren problema da.

Teoriaz alfabeto diren arren (idazten ez lukete asmatuko), hainbat kale, herri eta tokitako txartelak eta adiarazpenak menorkinez daude. Ez da sekula gauza bera bi hizkuntzatan idazten, hau da, menorkinez eta espainolez, ohituraz indar gehien duen forma hautatuz baizik. Dirección General de Carreteras delakoaren txartelak ere menorkinez agertzen dira, esate baterako, Cala d'En edo Cova d'En Xoroi.

Ez dute hizkuntza burrukarik ezagutzen. Ez dute batere eskolarik katalanez. Apaizek meza menorkinez ematea gauza «kurioso» bezala kontatzen dute. Erdaraz errazago jarraituko luketela bildurrik gabe aitortzen dute.

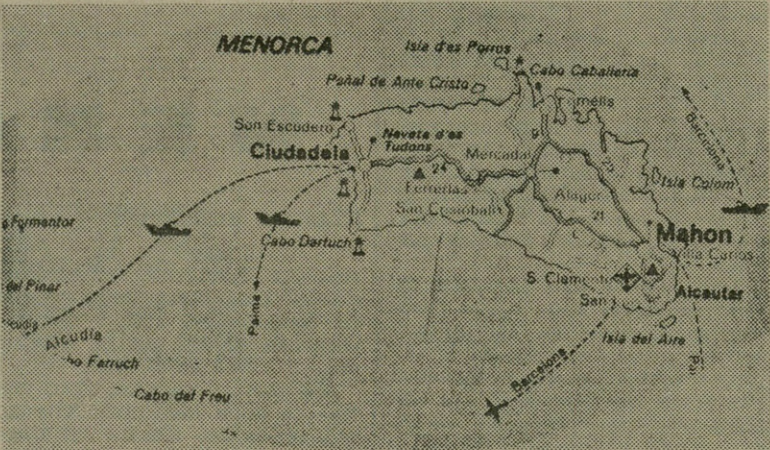
Herri jaietako programak eta, erdara hutsean agertzen dira. Eta duten egunkari bakarreko (Menorca. Diario Insular) kirol orrialdeetako ziriak, aldiz, menorkinez azaltzen dira, artikulua edo berriak batere idazten ez den artean.

TIPISMO APUR BAT

Amaitzeko, tipismo tantan apur bat ere interesgarri gerta daki-guke erreportaje hau osatzeko.

Menorca uhartearen arren, arrantza guti da benetan. Arrantza motarik garrantzitsuenak langostarena da, Fornells-en batipat. Horrez gainera, bertakobertakoak dira «escupynas» (txirla handiak), «corns» eta «curnells» direlakoak (itsas-ma-

(Elgarren orrialdean beretik)

zoek azkenik, Ciudadela eta Mahon erre eta arras deseginak geratu ziren, eta uharte osoa ia erabat hustuta.

ISLAND OF MINORICA

1713 urtean, Utrecht delako akordioaz, Menorca Ingalaterraren babesean geratzen da, eta ingelesek agintepean uhartearen eraberritu egiten da.

Hainbat mendetako bakardadearen ondorioz, Menorca mundu moderno baten barruan sartzen da bapatean. Mahon Ingalaterra-ko militar base bihurtzen da, eta itsas industriak erabateko arrakasta bereganatzen du.

Eliza eta aristokraziaren esanet jaramon eginez herri arruntak anglosajon kulturaren aurka jokatzen badu ere, biztanleak gehitu egiten dira, laborantza hedatu eta lehen industria sortu. Sasoi honetan egiten da Mahon eta Ciudadela arteko lehen karretera, eta ingelesek agintaritzak berekaxa eta Londonera begira

eta burgesia eta industri langileak gero eta gehiago lortzen.

Azken batez, 1936 urtean mundua geratzen da Menorcan, eta 1960 urtearen inguruan turismoa hasi arte lokaturik jarraitzen du.

TURISMOA

Eguneroko bizimoduan gaur horrenbeste garrantzi eta zerikusi duen turismoa berandu heltzen da Menorcan.

Nolabait 1960 urtean hasi arren, 1969an aireportua egin arte ez da bestelako eraginik. Turismoa haseran, eta oraindik ere, turismo independentea da. Kanpotarrek, ingelesek gehienbat, nork bere lurra erosi izan dute eta etxettoa egin. Paristarrak Lapurdin egiten ari diren bezalaxe, ingelesek berriz Menorcan dihardute egiten. Ez zaie nonbait ahaztu (edota propagandagileek gogorazi) XVIII mendean Ingalaterra izan zenik, eta etxekotzat edo hartzen dute.